

LASTENSUOJELUN JA
VARHAISKASVATUKSEN
MONIAMMATILLISTA
YHTEISTYÖTÄ EDISTÄVIÄ
TEKIJÖITÄ
KIRJALLISUUSKATSAUS

LAHDEN
AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaali- ja terveysala
Sosionomi
Opinnäytetyö AMK
Kevät 2017
Kaisa Kouvo

Lahden ammattikorkeakoulu
Sosionomi AMK
KOUVO, KAISA:

Lastensuojelun ja
varhaiskasvatuksen moniammatillista
yhteistyötä edistäviä tekijöitä
Kirjallisuuskatsaus

Sosiaalipedagogisen varhais- ja nuorisokasvatuksen polun opinnäytetyö,
51 sivua

Kevät 2017

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyö käsittelee lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen moniammatillista yhteistyötä edistäviä tekijöitä. Tavoitteena on työn avulla lisätä varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun ammattilaisten ymmärrystä moniammatillisesta yhteistyöstä.

Opinnäytetyössä selvitettiin kuvailevan kirjallisuuskatsauksen keinoin ammattilaisten kokemuksia ja käsityksiä moniammatillisesta yhteistyöstä ja sitä edistävästä tekijöistä Suomessa. Kirjallisuuskatsaus toteutettiin teemoittelun avulla aiheesta aiemmin tehtyjen tutkimusten pohjalta. Tutkimuksen kohteeksi valittiin aineistohaun perusteella kuusi pro gradu – tutkielmaa vuosilta 2007-2014. Kaikki aineistot kuvasivat työntekijöiden kokemuksia yhteistyöstä ja tutkimusten osallistujat olivat sekä sosiaalityön että varhaiskasvatuksen aloilta.

Kirjallisuuskatsauksen tuloksena havaittiin, että moniammatillista yhteistyötä pidettiin tärkeänä ja sen kehittämistä toivottiin. Aineiston perusteella yhteistyötä edistäviksi tekijöiksi saatiin seitsemän eri teemaa. Nämä teemat olivat vastuu, tuttuus, luottamus, työn tuntemus, avoimuus, yhteinen ymmärrys ja resurssit ja rakenteet. Tutkimuksen myötä selvisi, että säännöllisten tapaamisten, koulutuksen ja hyvän vuorovaikutuksen avulla voidaan vahvistaa näitä kaikkia yhteistyön kehittymisen osa-alueita.

Asiasanat: varhaiskasvatus, lastensuojelu, moniammatillinen yhteistyö

Lahti University of Applied Sciences
Faculty of Social and Health Care

KOUVO, KAISA:

Contributing factors in multi-
professional collaboration between
child welfare and early childhood
education
Literature review

Bachelor's Thesis in Social Sciences
51 pages

Spring 2017

ABSTRACT

This thesis covers the contributing factors in multi-professional collaboration between child welfare and early childhood education. The literature review is intended to increase the comprehension of multi-professional collaboration of both social work professionals and early childhood education.

The purpose of the thesis was to collect information about experience and understanding of the professionals about multiprofessional collaboration in Finland. This literature review is based on former studies. A thematic map was used in the analysis. Six master's theses were chosen as the basis for this thesis. All the studies were made between 2007-2014. All studies illustrated the professionals' experiences about collaboration. The participants of the studies were both from the fields of social work and early childhood education.

The outcome of the literature review shows that multi-professional collaboration is important and it needs to be improved. There are seven factors that contribute to multi-professional collaboration. The factors are responsibility, familiarity, trust, knowledge of the work of others, openness, shared understanding and resources and structure. The study shows that all these sections of collaboration can be reinforced by regular meetings, education and good communication.

Keywords: early childhood education, child welfare, multiprofessional collaboration

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	MONIAMMATILLISEN YHTEISTYÖN TAUSTA JA TOIMIJAT	2
2.1	Yhteistyön kehitystä ja apuvälineitä	2
2.2	Varhaiskasvatus	4
2.3	Lastensuojelu	8
2.4	Moniammatillinen yhteistyö	15
3	OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS, TAVOITE JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	18
4	MENETELMÄ JA TOTEUTUS	19
4.1	Kuvaileva kirjallisuuskatsaus	19
4.2	Aineiston haku, rajaus ja valinta	20
4.3	Aineiston kuvaus	24
4.4	Aineiston analysointi	27
5	TULOSTEN TARKASTELU	29
5.1	Vastuu	29
5.2	Tuttuus	30
5.3	Luottamus	31
5.4	Työn tuntemus	32
5.5	Avoimuus	33
5.6	Yhteinen tahto ja ymmärrys	33
5.7	Rakenteet ja resurssit	34
6	OPINNÄYTETYÖN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS	36
6.1	Luotettavuus	36
6.2	Eettisyys	38
7	POHDINTA	39
	LÄHTEET	43

1 JOHDANTO

Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhteistyötä ja sitä edistäviä tekijöitä. Työn tarkoituksena on lisätä varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun ammattilaisten ymmärrystä moniammatillista yhteistyötä edistävästä tekijöistä ja siten edistää yhteistyön edelleen kehittämistä.

Lasten, nuorten ja perheiden palveluissa on tehty viime vuosina paljon valtakunnallista kehitystyötä. Lasten ja perheiden sosiaalipalvelujen lainsäädännössä on tapahtunut muutoksia ja sosiaalihuoltolain uudistuksen yhteydessä vahvistettiin merkittävästi ehkäisevien palvelujen osuutta yleisissä perhepalveluissa. (Hämeen-Anttila 2017a, 216.) Lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelma (LAPE) tavoittelee lasten, nuorten ja perheiden palveluita yhteen sovitelluiksi lapsi- ja perhelähtöisten palvelujen kokonaisuudeksi. Tarkoituksena on, että peruspalveluja vahvistetaan ja painopistettä siirretään ehkäiseviin palveluihin ja varhaiseen tukeen. (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2017b.)

Opinnäytetyön idea tuli työelämästä ja toimeksiantajana toimii Lappeenrantalainen Tirikan päiväkoti. Opinnäytetyön tavoitteena on koota tietoa varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhteistyötä edistävästä tekijöistä. Työ on rajattu kuvaamaan varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun työntekijöiden kokemusten ja käsitysten perusteella esille nousevia yhteistyötä edistäviä tekijöitä Suomessa. Tutkimuskysymys tässä opinnäytetyössä on: Mitkä tekijät edistävät yhteistyötä varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun työntekijöiden välillä työntekijöiden näkökulmasta?

Opinnäytetyö on toteutettu kirjallisuuskatsauksen keinoin ja aineistona on käytetty kuutta pro gradu –tutkielmaa, joita on analysoitu teemoittelun avulla. Taustateorioina työssä ovat varhaiskasvatus, lastensuojelu ja moniammatillinen yhteistyö.

2 MONIAMMATILLISEN YHTEISTYÖN TAUSTA JA TOIMIJAT

Tässä pääluvussa tarkastellaan varhaiskasvatuksen, lastensuojelun ja moniammatillisen yhteistyön käsitteitä sekä yhteiskunnan lapsiperhepalveluihin kohdistuvia muutoksia ja yhteistyön tueksi kehitettyjä menetelmiä. Muutosohjelmien ja hankkeiden taustalla vaikuttaa lainsäädäntö. Viime vuosina lainsäädäntö on muuttunut niin lastensuojelun, sosiaalihuollon kuin varhaiskasvatuksenkin osalta.

2.1 Yhteistyön kehitystä ja apuvälineitä

Sosiaali- ja terveydenhuollossa on meneillään rakenneuudistus. Toimintatapoja ja rakenteita uudistetaan ja tavoitteena on kaikille yhdenvertaiset palvelut. Lasten, nuorten ja perheiden palvelussa on tehty viime vuosina paljon valtakunnallista kehitystyötä. Lasten ja perheiden sosiaalipalvelujen lainsäädännössä on tapahtunut myös muutoksia, sosiaalihuoltolain (1301/2014) uudistuksen yhteydessä vahvistettiin merkittävästi ehkäisevien palvelujen osuutta yleisissä perhepalveluissa. Vuosina 2008-2015 lasten Kaste-ohjelmassa kehitettiin yhdessä kuntien ja järjestöjen kanssa perhekeskustoimintaa, oppilas- ja opiskelijahuoltoa sekä lastensuojelua. (Hämeen-Anttila 2017a, 216.)

Perhekeskustoimintamallin tavoitteena on sovittaa yhteen lasten ja perheiden julkiset sosiaali-, terveys- ja kasvatusalan palvelut sekä kolmannen sektorin, kuten seurakuntien ja järjestöjen, toimijat. Toiminnan lähtökohtana on tukea vanhempia kasvatustehtävässä, sillä vanhemmuuden vahvistamisen avulla voidaan edistää lapsen hyvinvointia, terveyttä ja osallisuutta. Perhekeskusten määrä on kasvussa ja niissä voi olla erilaisia palveluja. Tavoitteena on kehittää perhekeskuksista monialaisia ja tarpeenmukaisia palvelukokonaisuuksia. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017a; Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017b; Sosiaali- ja terveysministeriö, 2017c.)

Lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelma (LAPE) toteutetaan hallituksen kärkihankkeena vuosina 2016-2018. Muutostyötä ohjaa laaja, monialainen ohjausryhmä; sosiaali- ja terveysministeriö johtaa hanketta tiiviissä yhteistyössä opetus- ja kulttuuriministeriön, muiden teemaan liittyvien ministeriöiden sekä kuntien ja järjestöjen kanssa. (Hämeen-Anttila 2017a, 246.)

Palvelujen määrän lisääminen ei yksin riitä muutoksen aikaansaamiseen vaan LAPE-hanke tavoittelee muutoksia päätöksentekoon ja palvelujärjestelmiin. Lasten, nuorten ja perheiden palveluita sovitellaan yhteen lapsi- ja perhelähtöisten palvelujen kokonaisuudeksi, peruspalveluja vahvistetaan ja painopistettä siirretään ehkäiseviin palveluihin ja varhaiseen tukeen. Palveluja on oltava mahdollisuus saada yleisinä perhepalveluina ja muutosohjelman tavoitteena onkin nykyistä vaikuttavammat, kustannustehokkaammat ja paremmin yhteen sovitettut palvelut. (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2017a; Sosiaali- ja terveysministeriö, 2017b; Hämeen-Anttila 2017a, 217.)

Lastensuojelussa pyritään vahvistamaan erityisesti lasten osallisuutta ja lapsikeskeistä työskentelyä. LAPE-hankkeen tavoitteeksi on asetettu myös varhaiskasvatuksen ja opetuksen järjestäjän sekä lastensuojelun yhteistyön parantaminen. Tämä lisäksi yhteistyön tulee kehittyä yleisten palvelujen ja lastensuojelun sekä muiden erityispalvelujen välillä. (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2017b.; Hämeen-Anttila 2017a, 217, 246.)

Yhteistyön apuvälineitä on kehitetty viime vuosikymmenten aikana. Stakes, nykyinen Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, toteutti vuosina 2004-2005 VarTu-hankkeen, jonka tarkoituksena oli kehittää varhaiskasvatuksen varhaisen tuen työkäytänteitä. Hankkeen tuotoksena syntyi kehittämisvalikko, mikä tarjoaa työvälineitä varhaisen tuen kehittämiseen työyhteisöissä. Kehittämisvalikon ydinajatuksena oli yhteisen ymmärryksen etsiminen varhaisesta tuesta, sen tarpeista ja kehittämisen tavoista. Kehittämisvalikon kuuteentoista teemaan sisältyy myös lastensuojelun ja päivähoidon yhteistyö. (Heinämäki 2005, 4-6.)

Eriksson ja Arnkil (2005, 12-13, 25) ovat kirjoittaneet Huoli puheeksi – oppaan, jossa esitellään kolmiosainen huolen puheeksi ottamisen menetelmä. Menetelmän avulla voidaan kunnioittavasti ja asianosaisia tukien ottaa lasta koskevat hankalat asiat vanhemman kanssa puheeksi. Lomakkeen kysymyssarjassa on kolme erillistä osaa, joiden kysymyksiin vastaamalla voidaan määritellä ja ilmaista huoli sekä arvioida toimintaa ja sen tuottavuutta. Oppaassa esitellään työn apuvälineenä myös huolen vyöhykkeistö, joka auttaa työntekijää arvioimaan tuen ja yhteistyön tarvetta.

Lastensuojelun keskusliitto julkaisi vuonna 2012 *Suojele-tue-toimi – yhteistuumin lapsen asialla* –huoneentaulun tukemaan varhaiskasvatuksen ehkäisevää työtä. Materiaalissa kerrotaan, mistä lastensuojelussa oikein on kysymys, mitä lastensuojeluilmoituksesta seuraa tai mitä tehdä, jos lapsi voi huonosti tai vanhempien kanssa tulee ongelmia (Savolainen & Seppänen, 2012.)

Viranomaisten yhteistyötä pyritään edistämään lainsäädännön avulla. Velvoitteita määritellään esimerkiksi lastensuojelulaissa (417/2007) ja terveydenhuoltolaissa (1326/2010). Lastensuojelulaki velvoittaa kunnat laatimaan lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi ja lastensuojelun järjestämiseksi ja kehittämiseksi vähintään neljän vuoden välein tarkistettavan suunnitelman. Suunnitelman tulee sisältää tiedot lasten ja nuorten kasvuoloista ja hyvinvoinnista sekä sitä edistävästä ja ongelmia ehkäisevistä toimista ja palveluista. Suunnitelmassa tulee näkyä myös suunnitelma yhteistyön järjestämisestä eri viranomaisten sekä lapsille ja nuorille palveluja tuottavien laitosten välillä. (Alila, Eskelinen, Estola, Kahiluoto, Kinos, Pekuri, Polvinen, Laaksonen & Lamberg 2014, 39.)

2.2 Varhaiskasvatus

Lastentarhatoiminta käynnistyi jo 1880-luvulla. Toiminta aloitettiin tuolloin köyhäinhoidollisin ja kasvatuksellisin perustein. 1920-luvulla painotettiin lastentarhatoiminnan kotikasvatusta tukevaa tehtävää. Huonoja kotioija

haluttiin kompensoida lastentarhatoiminnalla ja sen aikaisessa keskustelussa huoltopolittiset, lastensuojelulliset sekä kasvatukselliset perustelut kulkivat rinnakkain. (Välimäki & Rauhala 2000, 389 – 390.)

1930 ja 1940 –luvuilla elettiin lasten päivähoidon ja lastensuojelun yhteysvaihetta. Lasten päivähoitoa pidettiin ehkäisevänä lastensuojeluna ja kotien kasvatuksen tukemisena. Lasten päivähoidosta säädettiin vuonna 1939 uudessa lastensuojelulaissa ja tämä laki oli voimassa aina vuoden 1973 päivähoitolakiin saakka. Uusi päivähoitolaki yhdisti sosiaalishoidollisen ja kasvatuksellisen hoitokäsityksen. Päivähoidon huollollinen merkitys väheni ja siitä tuli sosiaalipalvelua. Vuonna 1983 lakiin linjattiin voimakkaasti vanhempien ensisijaisuus lastensa kasvattajina. Päivähoito linjattiin yleiseksi varhaiskasvatukseksi eikä päivähoidolla enää tuettu ensisijaisesti huono-osaisia perheitä. Vuonna 1990 kaikki alle 3-vuotiaat saivat subjektiivisen päivähoito-oikeuden ja oikeutta laajennettiin vuonna 1996 koskemaan kaikki alle kouluikäisiä lapsia. (Välimäki & Rauhala 2000, 395, 397-399.) Subjektiivista päivähoito-oikeutta rajattiin 20 tuntiin vuonna 2016 (HE 80/2015).

Varhaiskasvatus siirtyi opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnoitavaksi vuoden 2013 alusta (Alila ym. 2014, 28). Opetus- ja kulttuuriministeriö vastaa siis lainsäädännön valmistelusta, hallinnosta ja ohjauksesta, kun taas kunta vastaa varhaiskasvatuksen tarpeenmukaisesta järjestämisestä. Suunnittelu, ohjaus ja valvonta kuuluvat Aluehallintovirastolle. Vanhemmat ja huoltajat päättävät lapsen osallistumisesta varhaiskasvatukseen ja heille tulee mahdollistaa varhaiskasvatukseen osallistuminen ja vaikuttaminen. Lapsen mielipide ja toiveet tulee selvittää sekä suunnittelun, toteutuksen että arvioinnin yhteydessä. (Opetushallitus 2017; Aluehallintovirasto 2017; Kahiluoto & Alila, 2017b.)

Varhaiskasvatuspalveluita ovat päivähoidon ohella esiopetus ja avoimet varhaiskasvatuspalvelut. Avoimia varhaiskasvatuspalveluja ovat mm. kuntien, järjestöjen ja seurakuntien järjestämät kerhot, asukas- ja leikkipuistot sekä avoimet päiväkodit. (Alila ym. 2014, 39.)

Varhaiskasvatus on kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostama kokonaisuus, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka. Se on suunnitelmallista varhaiskasvatustilain (36/1973) säätelemää toimintaa, jonka tavoitteena on edistää hyvinvointia ja tukea lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista. Lapsen kasvua ja kehitystä tuetaan turvallisen, terveellisen ja virikkeellisen kasvuympäristön, turvallisten ihmissuhteiden, laadukkaan käyttäytymisen ja toiminnan ohjauksen sekä omien valmiuksien kehittämisen mahdollistamisen avulla. (Opetushallitus 2017a; Alila & Kronqvist 2008, 32.)

Jokaisella alle kouluikäisellä lapsella on oikeus saada varhaiskasvatusta 20 tuntia viikossa. Jos lapsen vanhemmat tai muut huoltajat työskentelevät tai opiskelevat kokoaikaisesti, toimivat yrittäjinä tai omassa työssä päätoimisesti, on lapsella oikeus kokopäiväiseen varhaiskasvatukseen. Kokopäiväinen oikeus on lapsella myös, jos se katsotaan tarpeelliseksi lapsen kehityksen, tuen tarpeiden tai perheen olosuhteiden takia tai se on muutoin lapsen edun mukaista. (Kahiluoto & Alila, 2017a.)

Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjataan varhaiskasvatussuunnitelman avulla ja suunnitelma tehdään kolmella eri tasolla. Varhaiskasvatustilain (417/2007) mukaisesti laaditaan valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma ja paikalliset suunnitelmat laaditaan valtakunnallisen perusteiden mukaan. Tämän lisäksi jokaiselle lapselle tehdään henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma, johon kirjataan lapsen hyvinvointia, kehitystä ja oppimista tukevat tavoitteet ja toimet sekä mahdolliset tuen tarpeet. (Kahiluoto ym. 2017b.) Uuden varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti laadittavat varhaiskasvatussuunnitelmat otetaan käyttöön elokuussa 2017 (Opetushallitus 2017a).

Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan perustaa ovat lapsuuden merkityksen ymmärtäminen, tietämys lapsen kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta ja jokaisen lapsen yksilöllisyyden huomioiminen.

Varhaiskasvatuksen valtakunnalliset arvot ovat lapsen edun ensisijaisuus,

lapsen oikeus hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun, lapsen mielipiteen huomioon ottaminen sekä yhdenvertainen ja tasa-arvoinen kohtelu ja syrjimättömyys. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 18.) Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016, 22-24) määritellään varhaiskasvatuksen tehtäviksi lasten ajattelun ja oppimisen taitojen tukeminen sekä lasten kulttuurisen osaamisen ja vuorovaikutus- ja ilmaisutaitojen edistäminen. Varhaiskasvatuksessa tuetaan myös taitojen kehittymistä monilukutaidossa ja viestintäteknologiassa, osallistumisen ja vaikuttamisen taidoissa sekä oma-aloitteisuudessa. Näiden lisäksi varhaiskasvatuksen tehtävänä vielä on vahvistaa hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyviä taitoja sekä ohjata lapsia tekemään valintoja kestävän elämäntavan mukaisesti.

Varhaiskasvatussuunnitelman oppimiskäsityksen mukaan lapset kasvavat ja kehittyvät vuorovaikutuksessa ihmisten ja ympäristön kanssa ja lapsi nähdään aktiivisena toimijana. Lapsi oppii leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteen avulla. Toiminnalliset sekä luovuutta ja osallisuutta edistävät työtavat ovat lapsille luontevia tapoja oppia. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 20, 38.)

Varhaiskasvatukseen osallistumista ja sen myötä lasten saamaa tukea pidetään merkityksellisenä lapsen varhaisvuosien kehityksen ja oppimisen sekä myöhemmän koulumenestyksen ja elämänhallinnan kannalta. Vertaisryhmän parissa toimiminen on myös merkityksellistä kasvamisen ja identiteetin kehittymisen kannalta. (Karila 2016, 13.) Hyvin organisoidulla varhaiskasvatuksella voidaan lisätä yhdenvertaisuutta sekä kohentaa huono-osaisten lasten elinoloja. Lapsen ja koko lapsiväestön inhimillistä pääomaa voidaan kasvattaa laadukkaasti varhaiskasvatuksen avulla. Hankitut taidot voivat tasata erilaisista taustoista tulevien lasten mahdollisuuksia ja siten vähentää osaltaan yhteiskunnan eriarvoisuutta. Varhaiskasvatuksesta hyötyvätkin juuri heikoimmista olosuhteista tulevat lapset. (Karila 2016, 18, 33.)

Lapsen päivähoito voidaan järjestää lastensuojelun avohuollon tukitoimena ja tällöin lapselle tehdään erillinen lastensuojelun asiakassuunnitelma. Lastensuojelun kaikkien toimien tarkoitus on tukea vanhempia, huoltajia tai muita lapsen hoidosta vastaavia henkilöitä lapsen hoidossa ja kasvatuksessa sekä tukea ja edistää lapsen myönteistä kehitystä. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2015b.)

Varhaiskasvatuksessa tehdään yhteistyötä niin työyhteisön sisäisesti kuin ulkoisesti. Sisäinen yhteistyö tarkoittaa työyhteisöjen eri ammattiryhmien keskinäistä jaettua ammatillista toimintaa. Ulkoinen taas tarkoittaa yhteistyötä muiden ammattilaisten kanssa, joilla on samat asiakasperheet. (Määttä & Rantala 2010, 160.) Vanhempien kanssa tehtävästä yhteistyöstä puhuttaessa varhaiskasvatuksessa käytetään käsitettä kasvatuskumppanuus. Kasvatuskumppanuus on määritelty Unescon raportissa (Mittele, Mittele & McConachie, 1986) suhteeksi, jossa ammattilaiset ja vanhemmat tietoisesti sitoutuvat tukemaan lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista. Kasvatuskumppanuudessa vanhemmat ja ammattilaiset ovat erilaisia mutta tasavertaisia lapsen tuntijoita. (Määttä ym. 2010, 130.)

2.3 Lastensuojelu

Lasten ja perheiden sosiaalipalveluista säädetään laissa. Lastensuojelu kuuluu lastensuojelulain (417/2007) perusteella tarjottavaan sosiaalipalveluun. Sosiaalihuoltolain mukaisia yleisiä, erityisesti lapsiperheitä hyödyttäviä palveluja taas ovat esimerkiksi kotipalvelu ja kotihoito, perhetyö, kasvatusta ja perheneuvonta sekä lapsen ja vanhemman välisten tapaamisten valvonta. (Hämeen-Anttila 2017a 216; Hämeen-Anttila 2017b.)

Lastensuojelun keskeisin periaate on lapsen etu ja se perustuu lainsäädännön ohella myös YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen 3. artiklaan. Lapsen etua arvioitaessa tulee huomioida se, miten eri toimenpiteet ja ratkaisut turvaavat lapsen tasapainoisen kehityksen ja

hyvinvoinnin siten, kuin ne laissa määritellään. (Hämeen-Anttila 2017a, 228.) Lastensuojelulain (417/2007) 4. pykälän mukaan lastensuojelun keskeiset periaatteet ovat:

Lastensuojelun on edistettävä lapsen suotuisaa kehitystä ja hyvinvointia. Lastensuojelun on tuettava vanhempia, huoltajia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa. Lastensuojelun on pyrittävä ehkäisemään lapsen ja perheen ongelmia sekä puuttumaan riittävän varhain havaittuihin ongelmiin. Lastensuojelun tarvetta arvioitaessa ja lastensuojelua toteutettaessa on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu.

Sosiaali- ja terveysministeriön laatusuositus ohjaa lastensuojelua lainsäädännön ohella. Laatusuosituksella pyritään tukemaan palvelujen toteuttamista, arviointia, kehittämistä ja johtamista. Laatusuosituksella ohjaa viisi eettistä periaatetta. Nämä periaatteet ovat asiakkaiden ihmisarvo ja perusoikeudet, lapsen etu, vuorovaikutus, ammattihenkilöstön työn laatu sekä vastuulliset päätökset ja toimintakulttuuri. Näihin periaatteisiin sitoutuminen vahvistaa palvelujen sopivuutta ja oikea-aikaisuutta. (Lavikainen, Puustinen-Korhonen & Ruuskanen 2014; Hämeen-Anttila 2017a, 227.)

Lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua toteutetaan tekemällä asiakassuunnitelma, järjestämällä avohuollon tukitoimia, kiireellisiä sijoituksia ja huostaanottoja sekä niihin liittyvää sijais- ja jälkihuoltoa. Kun lapsi ei ole lastensuojelun asiakkaana, kunta edistää lasten ja nuorten hyvinvointia järjestämällä ehkäisevää lastensuojelua. Ehkäisevää lastensuojelua on muun muassa opetuksessa, nuorisotyössä, päivähoitossa, äitiys- ja lastenneuvolassa sekä muussa sosiaali- ja terveydenhuollossa annettava tuki ja erityinen tuki. (Lastensuojelulaki 417/2007, 3 §.)

Lastensuojelun asiakkaana olevalle lapselle tehtävä asiakassuunnitelma laaditaan yhdessä lapsen, huoltajan tai muun lapsen laillisen edustajan kanssa. Asiakassuunnitelman lähtökohtana on asiakkaan kanssa tehtävä yhteistyö, mutta suunnitelma on laadittava myös silloin, jos asianosaiset kieltäytyvät sen tekemisestä. Suunnitelmaan tulee kirjata lapsen ja perheen tuen tarpeet sekä se asiat ja olosuhteet, joihin pyritään vaikuttamaan. Tämän lisäksi kirjataan myös palvelut ja tukitoimet, joilla tuen tarpeeseen pyritään vastaamaan. Suunnitelman laatimiseen osallistuvien henkilöiden mahdolliset eriävät mielipiteet, vastuuhenkilöt sekä toteutukseen arvioitu kuluva aika kirjataan myös suunnitelmaan. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2016c.)

Asiakassuunnitelma tarkistetaan tarvittaessa, mutta kuitenkin vähintään kerran vuodessa (Lastensuojelulaki 417/2007, 30 §). Asiakassuunnitelma tehdään niin avohuollon, sijaishuollon kuin jälkihuollonkin asiakkaalle. Myös huostaan otetun lapsen vanhemmille laaditaan erillinen asiakassuunnitelma, ellei sen laatimista ole pidettävä tarpeettomana. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2016c.)

Lastensuojelun avohuollon tukitoimia tulee järjestää viipymättä lastensuojelun tarpeen toteamisen jälkeen ja tuki tulee järjestää suunnitelmallisesti lapsen tarpeita vastaavaksi ja tilanteeseen sopivaksi. Avohuollon tukitoimet ovat ensisijaisia huostaanottoon ja sijaishuoltoon nähden. Tukitoimia suunnitellaan ja toteutetaan mahdollisuuksien mukaan lapsen ja vanhempien, huoltajien tai lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavien henkilöiden kanssa yhteistyössä. Lasta on kuultava suunnittelussa ikä- ja kehitystasonsa mukaisesti. (Lastensuojelulaki 417/2007, 34 §; Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2015b.)

Avohuollon tukitoimina voidaan järjestää esimerkiksi lapsen päivähoito, lapsen ja perheen ongelmatilanteen selvittämisen tuki, lapsen taloudellinen tai koulunkäynnin tuki. Avohuollon tukitoimia voivat olla myös tuet ammatin ja asunnon hankintaan, työhön sijoittumiseen, harrastukseen, läheisten ihmissuhteiden ylläpitämiseen tai muiden henkilökohtaisten tarpeiden tyydyttämiseen. Tuki voidaan järjestää myös

kuntoutumista tukevana terapiapalveluina, tehostettuna perhetyönä, perhekuntoutuksena tai muina lasta ja perhettä tukevana palveluina ja tukitoimina. Myös sosiaalihuoltolain alaiset palvelut kuten tukihenkilö- ja tukiperhetoiminta, perhetyö, vertaisryhmä- sekä loma- ja virkistystoiminta voidaan edelleen järjestää lastensuojelun tukitoimena. (Lastensuojelulaki 417/2007, 36 §.)

Kiireellinen sijoitus eli päätös lapsen tarvitsemasta hoidosta ja huollosta sijaishuoltona voidaan tehdä silloin, jos lapsi on välittömässä vaarassa. Kiireellisen sijoituksen tarve voi syntyä silloin, kun kodin olosuhteet tai puutteet lapsen huolenpidossa vaarantavat välittömästi lapsen terveyttä tai kehitystä tai lapsi tai nuori itse käyttäytyy itsetuhoisesti, käyttää päihteitä tai tekee rikoksia. Lapsi voidaan sijoittaa kiireellisesti perhehoitoon, lastensuojelulaitokseen, lapsen sukulaisten luo tai terveydenhuollon laitokseen, jos lapsi tarvitsee terveydenhuollon tarjoamaa hoitoa ja huolenpitoa. Sijoitukseen johtaneet syyt määrittävät sijoituspaikan valinnan. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2016a.) Kuntainfossa (8/2015) annetaan esimerkkejä välittömän vaaran tilanteista, joissa kiireellistä sijoitusta voidaan joutua käyttämään. Ohjeistuksessa määritellään välittömäksi vaaraksi myös henkinen väkivalta ja muu kaltoinkohtelu, ei ainoastaan välitön hengenvaara tai fyysinen vaara. (Sosiaali- ja terveysministerio 2015.)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (2016a) ja Hämeen-Anttilan (2017a, 239-240) mukaan kiireellinen sijoitus on vakava puuttuminen ihmisten elämään ja yksityisyyteen. Tämän vuoksi kiireellinen sijoitus on viimesijainen toimenpide ja tarkoin lastensuojelulaissa määritelty. Kiireellisen sijoituksen päätöksen voi tehdä lapsen asioista vastaava ammatillisesti kelpoinen sosiaalityöntekijä.

Huostaanotto on toimenpide, jossa puututaan voimakkaasti perustuslaissa säädettyihin lapsen oikeuksiin sekä Euroopan ihmisoikeussopimuksen takaamaan perhe-elämän suojaan. Huostaanotto on lastensuojelutyön viimesijaisin toimenpide, jonka valmistelee lapsen asioista vastaava

sosiaalityöntekijä yhdessä toisen sosiaalityöntekijän tai lastensuojeluun perehtyneen työntekijän kanssa. Päätöksen huostaanotosta tekee sosiaalihuollon johtava viranhaltija tai hänen määräämänsä muu virkasuhteessa oleva sosiaalityöntekijä. (Lastensuojelulaki 417/2007, 13 §; Rätty 2012, Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen 2017f mukaan.)

Lastensuojelulaki (417/2007) 40. pykälä määrittää huostaanottovelvollisuudesta ja sijaishuollon järjestämisestä seuraavasti.

Lapsi on otettava sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen huostaan ja järjestettävä hänelle sijaishuolto, jos:

1) puutteet lapsen huolenpidossa tai muut kasvuolosuhteet uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä; tai

2) lapsi vaarantaa vakavasti terveyttään tai kehitystään käyttämällä päihteitä, tekemällä muun kuin vähäisenä pidettävän rikollisen teon tai muulla niihin rinnastettavalla käyttäytymisellään.

Huostaanottoon ja sijaishuollon järjestämiseen voidaan kuitenkin ryhtyä vain, jos:

1) 7 luvussa tarkoitetut toimet eivät olisi lapsen edun mukaisen huolenpidon toteuttamiseksi sopivia tai mahdollisia taikka jos ne ovat osoittautuneet riittämättömiksi; ja

2) sijaishuollon arvioidaan olevan 4 §:n mukaisesti lapsen edun mukaista.

Huostaanotto tehdään vain, jos kaikki lain määrittämät edellytykset ovat voimassa samanaikaisesti. Ennen huostaanottoon ryhtymistä tulee lapsen ja perheen tilanne sekä lapsen kokonaisvaltainen huollon tarve arvioida monipuolisesti. Sosiaalityöntekijällä on huostaanottotarpeen arvoimiseksi oikeus muiden viranomaisten ja asiantuntijoiden asiantuntija-apuun.

Arvioinnin tulee olla lapsilähtöistä ja tapahtua lapsen näkökulmasta. Huostaanottotilanteessa neuvotellaan tiiviisti lapsen sekä hänen vanhempiansa tai huoltajiensa kanssa. (Räty 2012, Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen 2017f mukaan; Hämeen-Anttila 2017a, 241-243.)

Sijaishuollolla tarkoitetaan huostaan otetun, kiireellisesti sijoitetun tai väliaikaismääräyksen nojalla sijoitetun lapsen hoidon järjestämistä kodin ulkopuolella. Sijaishuolto voidaan järjestää perhe- tai laitoshoitona tai muulla lapsen tarpeiden ja edun vaatimalla tavalla. Lapsi voidaan poikkeuksellisesti sijoittaa enintään kuudeksi kuukaudeksi myös vanhempansa tai muun huoltajansa hoidettavaksi. Lapsi voidaan sijoittaa myös kodin ulkopuolelle avohuollon tukitoimena tai jälkihuoltona, jolloin kyse ei ole sijaishuollosta vaan sijoittamisesta. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2017c.)

Jälkihuollon tarkoituksena on helpottaa lapsen tai nuoren sijaishuollosta kotiutumista tai itsenäistymistä. Jälkihuolto suunnitellaan aina yksilöllisesti ja yhteistyössä viranomaisten kanssa. Selviytymisen perusedellytyksiä ovat riittävä toimeentulo ja asumisen järjestäminen, näiden lisäksi käytettävissä ovat mitkä tahansa tarvittavat sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut. Jälkihuoltovelvoitteeseen kuuluu myös vanhempien tai kasvatuksesta vastaavien henkilöiden tukeminen erityisesti kotiuttamistilanteessa. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2017d.)

Laki velvoittaa osaa toimijoista tekemään lastensuojeluilmoituksen lastensuojelullisen huolen herätessä. Lastensuojelulaissa (417/2007, 25 §) määritellään ilmoitusvelvollisuudesta seuraavasti:

Jonkin seuraavista tahoista palveluksessa tai luottamustoimessa oleva, vastaavissa tehtävissä toimeksiantosuhteessa tai itsenäisenä ammatinharjoittajana toimiva sekä kaikki terveydenhuollon ammattihenkilöt ovat velvollisia salassapitosäännösten estämättä viipymättä ilmoittamaan kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle, jos he ovat

tehtävässään saaneet tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää mahdollista lastensuojelun tarpeen selvittämistä.

Näitä ilmoitusvelvollisia tahoja ovat sosiaali- ja terveydenhuolto tai lasten päivähoito sekä sosiaalipalvelujen, lasten päivähoiton tai terveydenhuollon palvelujen tuottaja. Koulutuksen maailmasta ilmoitusvelvollisuus on opetustoimella, opetuksen ja koulutuksen järjestäjällä sekä koululaisten iltapäivätoimintaa harjoittavalla yksiköllä. Edellä mainittujen lisäksi laki velvoittaa myös poliisi- ja palo- ja pelastustoimea, hätäkeskustoimintaa harjoittavaa yksikköä sekä Rikosseuraamuslaitosta, tullia, rajavartiolaitosta sekä pakolaisten vastaanotto- ja järjestelykeskuksia. Muita lain mukaan ilmoitusvelvollisuuden piirissä olevia toimijoita ovat vielä nuorisotoimi, seurakunnat tai muut uskonnolliset yhdyskunnat, ulosottoviranomaiset sekä kansaneläkelaitos. (Lastensuojelulaki 417/2007, 25 §.)

Lastensuojeluilmoituksen voi tehdä yhdessä lapsen tai hänen vanhempansa kanssa. Lastensuojeluilmoituksen tekovelvollisuus ja lastensuojeluasian vireillepano toteutuvat myös, kun työntekijä tekee pyynnön lastensuojelutarpeen arvioimiseksi. (Mahkonen 2010, 37.) Lastensuojeluilmoitus ei tarkoita automaattisesti lastensuojelun asiakkuutta. Lastensuojelun asiakkuus alkaa, jos palvelutarpeen arvioinnin yhteydessä tehtävän lastensuojelun tarpeen selvityksen perusteella arvioidaan, että lastensuojelun asiakkuus tarvitaan. Asiakkuus alkaa myös, jos perhe saa lastensuojelun tukitukitoimia ennen palvelutarpeen arvioinnin valmistumista. Kiireellisiä toimenpiteitä tehdään tarvittaessa. Mikäli lapsi tai perhe tarvitsee lastensuojelun tukitukitoimia, laaditaan yhdessä asiakassuunnitelma. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2016b; Hämeen-Anttila 2017a, 230, 234.)

Jos perhe on valmis vastaanottamaan heille riittävät tukitoimet yleisinä perhepalveluina, ei lastensuojelun asiakkuutta tarvita. Ehkäisevän

lastensuojelun avulla turvataan lapsen kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä tuetaan vanhemmuutta. Tätä työtä tehdään kunnan peruspalveluissa osana lasten, nuorten ja perheiden palveluja. Ehkäisevän työn avulla pyritään vähentämään varsinaisen lastensuojelun tarvetta. Ehkäisevää lastensuojelutyötä on myös lasten huomioiminen aikuisille suunnatuissa palveluissa. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2015a; Hämeen-Anttila 2017a, 230; Juurikko & Juurikkala, V. 2017.)

Ehkäisevien palvelujen tarkoitus on tukea lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa. Painopiste on muuttunut kohti yleisiä perhepalveluja. Sosiaalihuoltolain (1301/2014) uudistuksen yhteydessä vahvistettiin kotipalvelua, perhetyötä, tukihenkilö- ja tukiperhetoimintaa sekä vertaisryhmätoimintaa. Näitä palveluja annetaan ilman lastensuojelun asiakkuutta. (Hämeen-Anttila 2017a.)

2.4 Moniammatillinen yhteistyö

Mahkonen (2010, 24) kuvaa moniammatillisen yhteistyön monen ammatin edustajien keskenään tekemäksi työksi. Isoherranen (2005, 14) puolestaan määrittelee moniammatillisen yhteistyön sosiaali- ja terveysalan asiakastyössä asiakkaan kokonaisuuden huomioimiseen pyrkiväksi asiantuntijoiden työskentelyksi. Moniammatillisen yhteistyön tavoite asetetaan tapauskohtaisesti ja pyritään muodostamaan yhteinen käsitys tarvittavista toimenpiteistä tai ongelman ratkaisuisista. Asiakas voi olla myös mukana keskustelussa ja päätöksenteossa.

Työympäristöstä riippumatta moniammatillisessa yhteistyössä tulee huomioida asiakaslähtöisyys, tiedon kokoamisen mahdollisuus, hyvät yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot, roolien muutokset ja yhteydet verkostoihin. Lisäksi tarvitaan avoin ja luottamuksellinen ilmapiiri sekä yhteinen ymmärrys perustehtävästä. (Karila & Nummenmaa 2001, 147; Isoherranen 2008, 35.)

Väitöskirjassaan Isoherranen (2012, 100) määrittelee tutkimuksensa tuloksista moniammatillisen yhteistyön mallin. Mallin viideksi pääkategoriaksi yhteistyön edellytyksistä muodostuivat sovitut ja joustavat roolit, vastuujattelun kehittyminen, yhteisen tiedon luominen, organisaatio rakenteena ja rajana sekä moniammatillisen yhteistyön oppiminen. Isoherrasen mallissa sovitut ja joustavat roolit -kategoriaan kuuluvat eri asiantuntijoiden ja tarvittavan osaamisen tunnistaminen sekä joustavasti ja sovitusti määrittyvä asiantuntijan rooli ja asema. Rooli ja asema määrittyvät ammattilaisen taitojen, motivaation ja tiimityön vaatimusten pohjalta. Vastuujattelun kehittyminen taas tarkoittaa jaettua näkemystä yhteisvastuusta sekä erikseen sovittuja ja määriteltyjä, laajempia ja erillisiä vastuualueita. (Isoherranen 2012, 114, 121.)

Yhteisen tiedon luomisessa tärkeää on avoin, salliva ja ei-hierarkkinen ilmapiiri sekä tarpeita vastaavien kokoontumisten ja tiedon kokoamisen arviointi ja kehittäminen. Sekä sähköisen että kasvokkain tapahtuvan viestinnän kehittäminen ja taitavan keskustelun ja dialogin taidot edistävät yhteisen tiedon luomista, unohtamatta omaisten ja läheisten äänen huomioon ottamista. (Isoherranen 2012, 130.) Organisaatio rakenteena ja rajana -kategoriaan kuuluu kaikkien toimijoiden yhteinen tavoite organisaatiokulttuurin muutokseen. Tulee myös järjestää tilaisuuksia luoda ja arvioida yhteistyötä ja tiimien toimia joustavasti ja asiakaslähtöisesti. Organisaatioiden rajojen tulee olla sujuvasti ylitettäviä ja johtajien tulee kyetä jaettuun johtamiseen. (Isoherranen 2012, 139.)

Moniammatillisen yhteistyön oppiminen vaatii yhteistä perus- ja täydennyskoulutusta moniammatillisesta yhteistyöstä ja sen edellyttämistä taidoista ja valmiuksista. Tiimejä tulee tukea ja ohjata niiden kehitysprosesseissa ja tarjota prosessin kehittämiseen koulutusta. Koulutusta ja opetusta tulee tarjota myös tiimityöhön ja jaettuun johtamiseen niin teoriassa kuin käytännössäkin. (Isoherranen 2012, 148.)

Moniammatillisen yhteistyön velvoitetta ole määritelty laissa (Mahkonen (2010, 23). Lastensuojelulain (417/2007) 14. pykälä velvoittaa kuitenkin

kunnan huolehtimaan, että sosiaalityöntekijällä on käytettävissään tarvitsemaansa asiantuntemusta päätöstensä tueksi. Tällaisen yhteistyön toteuttamisen tapoja voi olla konsultointi, lausuntojen kirjoittaminen, palaveriin osallistuminen tai tapauskohtainen tai pysyvä asiantuntijaryhmä (Tulensalo 2016, 7.)

Asiakkaan kokonaisuuden huomioimiseksi tarvitaan reflektiivistä, yhteisöllistä ja laajennettua asiantuntijuutta (Isoherranen 2012, 67). Tavoitteena on kaikkien toimijoiden mahdollisuus osallistua ja tuoda oma näkökulma ja osaaminen keskusteluun ja päätöksentekoon. Vuorovaikutustaidot sekä avoin kommunikaatio ovat hyvin olennaisia ja moniammatillisen yhteistyön edellytyksiä. Osallistujilta vaaditaan kykyä taitavaan keskusteluun ja dialogiin; dialogin avulla jaetaan yhdessä ymmärrystä, tutkitaan ilmiötä ja pohditaan rinnakkain erilaisia käsityksiä. Organisaatiolta sekä verkostoilta vaaditaan dialogin mahdollistavia rakenteita. (Isoherranen 2005, 25; Isoherranen 2008, 34; Rekola 2008, 16.)

Sisäinen moniammatillisuus tarkoittaa talon sisällä eri ammattiryhmien yhteistä, jaettua ammatillista toimintaa perustehtävän toteuttamiseksi. Tällaisen toiminnan tyypillinen esimerkki voi olla päiväkodin lapsiryhmän henkilöstö. Ulkoisella moniammatillisuudella voidaan ymmärtää henkilöstön yhteistyö muiden samojen lasten ja perheiden kanssa työskentelevien ammattilaisten kanssa. Sisäisellä ja ulkoisella moniammatillisuudella on paljon yhteistä. Keskeistä on, että kaikkien työntekijöiden osaaminen tehdään näkyväksi ja se organisoidaan järkevästi perustehtävän kannalta. Tämä edellyttää työyhteisössä olevien osaamisen rajojen ylittämistä, neuvottelua ja uudenlaisia sopimuksia. Ulkoisessa moniammatillisuudessa on ylitettävä hallinnon rajoja; työntekijät edustavat usein eri organisaatioita, sijoittuvat eri hallinnonaloille ja toimintaa ohjaavat säädökset ovat erilaisia. (Karila ym. 2001, 41-42, 147.)

3 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS, TAVOITE JA TUTKIMUSKYSYMYS

Opinnäytetyön tarkoituksena on lisätä varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun ammattilaisten ymmärrystä moniammatillista yhteistyötä edistävästä tekijöistä ja siten edistää yhteistyön edelleen kehittymistä.

Opinnäytetyön tavoitteena on koota tietoa varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhteistyötä edistävästä tekijöistä Suomessa.

Tutkimuskysymykseni on:

Mitkä tekijät edistävät yhteistyötä varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun työntekijöiden välillä työntekijöiden näkökulmasta?

4 MENETELMÄ JA TOTEUTUS

Tässä pääluvussa kuvaillaan perustellen opinnäytetyöhön valittu tutkimusmenetelmä ja tutkimuksen toteutuksen eri vaiheet.

Tutkimusmenetelmäksi valikoitui kuvaileva kirjallisuuskatsaus, josta voidaan käyttää suomenkielisessä kirjallisuudessa erilaisia nimityksiä. Kuvailevaa kirjallisuuskatsausta voidaan nimittää myös perinteiseksi, laadulliseksi tai narratiiviseksi kirjallisuuskatsaukseksi (Kangasniemi, Pietilä, Utriainen, Jääskeläinen, Ahonen & Liikanen 2013, 293).

4.1 Kuvaileva kirjallisuuskatsaus

Kuvaileva kirjallisuuskatsaus on tutkimusmenetelmä aiemman tiedon kokoamista, kuvailua ja jäsentynyttä tarkastelua varten. Sen käyttö edellyttää tekijältä syvällistä perehtymistä menetelmään, jotta tietoa voidaan tuottaa luotettavasti. (Kangasniemi ym. 2013, 298.)

Kirjallisuuskatsaus on ”tutkimuksen tutkimusta”; hyvä katsaus koostaa keskeisimmän tiedon tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä ja tunnistaa jatkotutkimuksen tarpeita (Sulosaari & Kajander-Unkuri 2016, 107; Salminen 2016, 39).

Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen on tarkoitus kuvata valittu ilmiö rajatusti, jäsennetysti ja perustellusti tarkoitukseen valitun kirjallisuuden avulla. Näin menetelmä tuottama tieto perustuu aiempaan tietoon. Ilmiöön voidaan löytää uusi tai erilainen näkökulma kuvailevan kirjallisuuskatsauksen avulla. Sen voi kohdentaa käsitteellisen tai teoreettisen kehyksen rakentamiseen, erityiseen tiedon esittämiseen, ongelmien tunnistamiseen ja historialliseen tarkasteluun. (Kangasniemi ym. 2013, 293 - 294.)

Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen vaiheisiin Kangasniemen ym. (2013, 294) mukaan kuuluvat tutkimuskysymyksen muodostaminen, aineiston valitseminen, kuvailun rakentaminen sekä tuotetun tuloksen tarkasteleminen. Niela-Vilén ja Kauhanen (2015, 23-24) taas määrittelevät kirjallisuuskatsaukselle viisi vaihetta. Nämä vaiheet ovat katsauksen

tarkoitus ja tutkimusongelman määrittäminen, kirjallisuushaku ja aineiston valinta, tutkimusten arviointi, aineiston analyysi ja synteesi sekä tulosten raportointi. Nämä vaiheet sisältyvät kaikkiin katsauksiin, mutta yksityiskohtainen käytettävä metodi määrytyy Whitemoren (2005) mukaan katsauksen tarkoituksen ja saatavilla olevan aineiston perusteella.

4.2 Aineiston haku, rajausta ja valinta

Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen aineiston valintaa ohjaa tutkimuskysymys. Tarkkaan rajattu tutkimuskysymys mahdollistaa ilmiön syvällisen tarkastelun ja väljä kysymys taas tarkastelun monista eri näkökulmista. Aineiston valinta ja analyysi ovat aineistolähtöisiä ja osin samanaikaisia. Kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa aineiston kokoamisessa painoarvo on aiemman tutkimuksen sisällöllisellä valinnalla, ei ennalta asetettujen ehtojen mukaisilla hakusanoilla ja -lausekkeilla. Hakuja ohjaa tutkimuskysymys, mutta aineisto ei perustu ainoastaan ennalta rajattuihin rajauksiin, vaan näistä voidaan prosessin edetessä poiketa. Tutkimuskysymykseen vastaamisen kannalta merkityksellisiä poikkeuksia voidaan tehdä. Tutkimuskysymyksen laajuus määrää aineiston riittävyyden. (Kangasniemi ym. 2013, 295-296.)

Kirjallisuuskatsauksen aineisto haettiin kolmesta eri tietokannasta, jotka olivat Melinda, ARTO ja Google Scholar. Tässä opinnäytetyössä kiinnostuksen kohteena oli nimenomaan lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen moniammatillinen yhteistyö ja sen edistävä tekijät Suomen varhaiskasvatuksen ja sosiaalityön organisaatioissa. Nämä tietokannat valikoituivat haun apuvälineiksi, koska Melinda ja ARTO ovat kotimaisia hakukoneita ja Google Scholarista on löydettävissä myös kotimaisia aineistoja.

Melinda sisältää metatiedot kaikkien Suomen yliopisto- ja OKM:n alaisten amk-kirjastojen, Eduskunnan kirjaston, Varastokirjaston ja Tilastokirjaston tietokannoissa olevista aineistoista sekä useiden yleisten kirjastojen aineistoista. Melindasta löytyy sekä koti- että ulkomaista aineistoa eri

tieteenaloilta. Melinda on kaikkien käyttäjien avoimesti saatavilla. (Lapin yliopisto 2017; Kirjastojen yhteistietokanta 2016.)

ARTO on kotimainen artikkeliviitetietokanta, jonka artikkelit ovat kaikilta tiedon alueilta ja tieteellisyyden asteilta. Tiedontuottajina toimivat korkeakoulu-, yleiset ja erikoiskirjastot, tiedekustantajat ja muut asiantuntijaorganisaatiot. ARTO sisältää linkkejä myös kotimaisia tieteellisiä julkaisuja sisältävän Elektra-aineistoon artikkeleihin. (Savolainen 2017.) Koska ARTO sisältää tieteellisten artikkeleiden lisäksi myös muita artikkeleita, joten lähdekritiikki tuli huomioida.

Google Scholar on Googlen tieteelliseen tiedonhakuun erikoistunut maksuton hakukone. Google Scholar sisältää aineistoa useilta eri tieteenaloilta ja eri lähteistä. Hakukoneen avulla löytyy akateemisten julkaisijoiden, yhteisöjen, yliopistojen sekä muiden tieteellisten järjestöjen tuottamia tutkielmia, esitelmiä, kirjoja, tiivistelmiä ja artikkeleita. Google Scholar sisältää myös ei-tieteellistä aineistoa ja -viittauksia. (Oulun yliopiston kirjasto 2017.) Lähdekritiikki oli huomioitava myös Google Scholaria käytettäessä.

Tiedonhaun asiasanojen valinnassa käytettiin apuna Yleistä suomalaista asiasanastoa (YSA) sekä kirjaston informaation ammattitaitoa. Tiedonhaussa käytettiin sisäänotto- ja poissulkukriteereitä, jotka esitellään seuraavalla sivulla taulukossa 1. Tiedonhaku toteutettiin korkeakoulukirjaston informaation avustuksella käyttäen seuraavia hakusanoja eri tavoin yhdistellen: VARHAISKASVATUS, LASTENSUOJELU, SOSIAALITYÖ, PÄIVÄHOITO PÄIVÄKOTI ja MONIAMMATILLISUUS. Sanoja katkaistiin hakujen yhteydessä, jos katkaisu oli käytettävissä. Näin saatiin tehtyä laajempia hakuja. Hakujen otsikon ja/tai asiasanojen perusteella hyväksytyt viitteet tallennettiin RefWorks-viitteidenhallintaohjelmaa apuna käyttäen. Eri hakusanoilla ja –koneilla saatiin osin samojakin aineistoja ja ne huomioitiin siinä järjestyksessä, kun hakujen yhteydessä tulivat esille.

TAULUKKO 1. Aineiston valintakriteerit

Sisäänottokriteerit	Poissulkukriteerit
Tutkimus on julkaistu vuosina 2007-2017.	Tutkimus on julkaistu ennen vuotta 2007.
Tutkimus vastaa tutkimuskysymykseen.	Tutkimus käsittelee moniammatillista yhteistyötä päiväkodin sisällä.
Tutkimus on saatavilla elektronisena aineistona tai kaukolainana.	Tutkimus ei ole saatavilla elektronisena tai kaukolainana.
Tutkimus on pro gradu- työ tai väitöskirja.	Tutkimus on AMK tai YAMK opinnäytetyö.
Tutkimus on suomen- tai englanninkielinen.	Tutkimus on muu kuin suomen- tai englanninkielinen.
Tutkimus kuvaa varhaiskasvatuksen tai sosiaalityön työntekijöiden kokemuksia yhteistyöstä.	Tutkimus kohdistuu kirjallisiin dokumentteihin tai hallintoon.
Tutkimus kuvaa varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhteistyötä kotimaassa.	Tutkimus kuvaa varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhteistyötä ulkomailla.

Tiedonhaku aloitettiin Melindasta 21.3.2017. Tiedonhakuja tehtiin monikenttähaun avulla, sanahakuna kaikista kentistä. Haku rajattiin koskemaan opinnäytetöitä, kielinä kaikki kielet. Haettiin sekä painettuja että e-aineistoja, hakusanojen ei tarvinnut esiintyä peräkkäisinä. Haku rajattiin koskemaan vuosia 2006-2017. Vuosi 2006 on mukana, koska haku tehtiin alkuvuoden puolella ja haettiin viimeisen kymmenen vuoden aikana tehtyjä tutkimuksia. Prosessin myöhemmässä vaiheessa sisäänottokriteeriksi kuitenkin valikoitui vuoden 2007 jälkeen valmistuneet tutkimukset. Englanninkieliset haut toteutettiin 23.3.2017 samoin rajauksin. Melindasta valikoitui otsikon ja/tai asiasanojen perusteella lähempään tarkasteluun yhteensä 12 aineistoa.

Artosta haku toteutettiin myös 21.3.2017 tarkennetun haun avulla. Julkaisumaaksi valittiin Suomi, kieltä ei rajattu. Haku toteutettiin suomen kielellä. Aika rajattiin koskemaan aineistoja vuosilta 2006-2017. Haetut aineistot olivat sekä elektronisia että painettuja. Artosta ei valikoitunut otsikon tai asiasanojen perusteella lähempään tarkasteluun yhtään aineistoa.

Google Scholarista haettiin 25.3.2017. Aikarajaukseksi tässä kohtaa oli jo tarkentunut 2007-2017, joten haku rajattiin koskemaan näinä vuosina julkaistuja aineistoja. Tulosten lajittelu asetettiin tapahtuvaksi osuvuuden mukaan. Rastit poistettiin kohdista ”ei patentteja” sekä ”ei lainauksia” – kohdista. Lähempään tarkasteluun valittiin 4 aineistoa. Selaus rajoitettiin 20 sivuun, koska aineisto oli lajiteltu hakutulosten osuvuuden mukaan.

Seuraavaksi aloitettiin RefWorks-viitteidenhallintaohjelmaan tallennettujen aineistojen tarkastelu asiasanojen ja tiivistelmien perusteella. Kun tiivistelmää ei ollut saatavilla, aineistosta tehtiin kaukolainapyyntö, jos nimen perusteella oletettiin aineiston vastaavan tutkimuskysymykseen. Tässä kohden aineistoa karsiutui pois. Käytetyt hakusanat ja haun tulokset ovat kuvattuna taulukossa 2.

TAULUKKO 2. Tiedonhaun kuvaus

Tietokanta	Hakusanat	Haun tulos	Hyväksytyt otsikon/tiivistelmän/asiasanojen perusteella	Hyväksytyt sisällön perusteella
Melinda	varhaiskasv? AND lastensuojel?	9	4	2
	moniammatillisuus AND päivähoito	8	5	0
	varhaiskasv? AND Sosiaalit?	9	1	0
	varhaiskasv? AND Sosiaali?	100	0	0
	päiväko? AND Sosiaali? AND Moniammatillisuus	4	1	1
	päivähoi? AND Lastensuojel?	12	3	1
	early childhood education AND social work	0	0	0
	early childhood education OR day care AND social work	68	0	0
	early childhood education OR day care AND child welfare	93	1	0

Arto	varhaiskasv? OR päivähoi? OR päiväko? AND lastensuojel?	13	0	0
	varhaiskasv? OR päivähoi? OR päiväko? AND lastensuojel? OR sosiaalityö	13	0	0
Google scholar	varhaiskasvatus , lastensuojelu, moniammatillisuus	1610	4	2

Hakujen tuloksena tallennettiin RefWorks-viitteidenhallintaohjelmaan yhteensä 19 viitettä. Sisäänotto- ja poissulkukriteereiden poisrajaamien aineistojen joukossa oli tutkielmia, joissa aihetta oli tarkasteltu aikakauslehtien artikkeleiden tai kirjausten pohjalta. Katsaukseni ulkopuolelle rajautui myös tutkimus, jossa selvitettiin pienten lasten kasvatus- opetus- ja hoitojärjestelmän kehittämistä hallinnon näkökulmasta.

Tiedonhaussa käytetyillä asiasanoilla, valituin rajauksin ja aiemmin mainituista hakukoneista, saatiin tulokseksi paljon pro gradu –tutkielmia sekä ammattikorkeakoulujen opinnäytetöitä. Kaikkien tehtyjen hakujen tuloksissa oli vain yksi väitöskirja. Se rajautui tarkastelun ulkopuolelle, koska se ei täyttänyt sisäänottokriteerejä. Kriittisuuskatsauksen ulkopuolelle jäivät myös tutkimukset, joiden saatavuus oli rajattu.

4.3 Aineiston kuvaus

Valittu aineisto koostui Suomen eri yliopistoissa tehdyistä Pro Gradu-tutkielmista. Aineistot olivat useilta eri tieteenaloilta; kolme sosiaalityön alalta sekä yhteiskuntapolitiikan, varhaiskasvatuksen ja käyttäytymistieteiden alalta yksi kutakin. Valittu aineisto kuvataan seuraavalla sivulla taulukossa 3.

TAULUKKO 3: Valitun aineiston kuvaus

Tekijät ja vuosi, tutkimustyyppi	Otsikko	Tutkimuksen tarkoitus	Tutkimuksen tulokset
Hoppari, R. 2014. Pro gradu-tutkielma, Helsingin yliopisto.	Moniammatillinen yhteistyö varhaiskasvatuksen kokemana.	Selvittää varhaiskasvatuksen kokemusta moniammatillisesta yhteistyöstä eri asiantuntijoiden kanssa; mikä yhteistyötä edistää ja hankaloittaa.	Vastuun yhteistyöstä koettiin olevan usein varhaiskasvatuksella. Yhteistyötä edistivät yhteiset säännölliset tapaamiset, rakenteisiin luodut yhteistyön toimintamallit, työnjaon määrittely sekä luottamus. Asiakaslähtöisyys on keskeistä. Yhteistyö koettiin merkittävänä ja sen kehittämistä toivottiin.
Ropponen, P. 2013. Pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto.	Päivähoidon ja lastensuojelun yhteistyö: lastentarhanopettajien, päivähoitoesimiesten ja sosiaalityöntekijöiden kokemuksia yhteistyöstä.	Selvittää lastentarhanopettajien, päiväkotien esimiesten sekä sosiaalityöntekijöiden näkökulmista, millaista yhteistyötä päivähoito- ja lastensuojelun välillä on lastensuojelun asiakaslapsen ollessa päivähoitossa. Tarkoitus on myös selvittää yhteistyön toimivuus, mahdolliset ongelmat ja esteet sekä kehittämismahdollisuudet.	Tutkimukseen osallistujien käsitykset yhteistyöstä ja sen toimivuudesta olivat varsin samanlaisia. Yhteistyö muodostui keskinäisistä yhteydenotoista ja yhteistyöverkoston tapaamisista. Yhteydenpitoa haluttiin aktiivisemmaksi ja rooleja selkeämmiksi. Yhteistyötä pidettiin tärkeänä ja sen kehittämistä tarpeellisena.
Saarenpää, T. 2012. Pro gradu-tutkielma, Lapin yliopisto.	"Se on vähän niin kuin pallo, johon jokaisella on oma kosketuspinta, vaikka se on se sama pallo". Sosiaalityön, varhaiskasvatuksen ja perheen kokemuksia päiväkodissa tapahtuvasta moniammatillisesta yhteistyöstä.	Selvittää sosiaalityön, varhaiskasvatuksen sekä perheen kokemuksia moniammatillisesta yhteistyöstä silloin, kun päivähoito toteutetaan lastensuojelullisena tukitoimenpiteenä.	Kokemukset moniammatillisesta yhteistyöstä jakautuivat tietämättömyyden, ammatillisuuden ja kumppanuuden osa-alueiksi. Haasteeksi koettiin yhteisten tapaamisten, avoimuuden ja resurssien puute. Hyvässä yhteistyössä korostui yhteydenpito ja sen koettiin rakentuvan tasa-arvoisuuteen, luottamukseen ja kunnioitukseen. Yhteistyön kehittäminen koettiin tärkeäksi.
Niska, H. & Takkinen, J. 2012. Pro gradu-tutkielma, Lapin yliopisto.	Päivähoitossa heränneestä huolesta moniammatilliseen yhteistyöhön.	Tarkastella päivähoitossa esiin nousevaa huolta seuraavaa päivähoito- ja lastensuojelun välistä yhteistyötä lastentarhanopettajien näkökulmasta.	Yhteistyö päivähoito- ja lastensuojelun välillä oli vähäistä, syinä olivat mm. kiire, salassapitovelvollisuus sekä kokemukset lastensuojelusta tuntemattomana ja viimesijaisena organisaationa. Yhteistyö koettiin kuitenkin tärkeäksi ja sitä haluttiin kehittää.

Kainulainen, A. 2007. Pro gradu-tutkielma, Jyväskylän yliopisto.	Päivähoito lapsen avohuollollisena tukitoimena: tukitoimen toteuttaminen moniammatillisena yhteistyönä.	Selvittää lapsen avohuollollisena tukitoimena järjestetyn päivähoiton prosessia moniammatillisena yhteistyönä päiväkodin johtajan, lastensuojelun työntekijän ja lastentarhanopettajan näkökulmasta.	Päivähoito lapsen avohuollollisena tukitoimena on haasteellinen prosessi. Yhteistyötä vaikeutti prosessin etenemisen näkeminen eri näkökulmista eri tavalla. Perheen nähtiin olevan yhteistyön keskiössä. Yhteistyölomake, avoimuus, yhteiset palaverit ja toisen työn tuntemus edistivät yhteistyötä. Koulutusta kaivattiin ja prosessin onnistumisen kannalta yhteistyön merkitys tunnustettiin.
Kaminen, M & Pakkala, T. 2007. Pro gradu-tutkielma, Jyväskylän yliopisto.	Päiväkodin työntekijöiden käsitykset sosiaalityöntekijöiden kanssa tehtävästä yhteistyöstä Vaasassa: vastavuoroista vaihtokauppaa vai oman edun tavoittelua?	Tarkastella päiväkodin työntekijöiden käsityksiä sosiaalityöntekijöiden ja päiväkodin työntekijöiden yhteistyöstä.	Päiväkodin työntekijät arvostivat vastavuoroisuutta niin yhteistyössä kuin tiedonsaannissa. Eniten käytetyt yhteistyötavat olivat tapaamiset ja puhelut. Parityöskentelyn lisääntymistä ja sosiaalityöntekijän aloitteellisuutta toivottiin.

Aineistot olivat pääosin kvalitatiivisia haastattelututkimuksia.

Haastateltavat henkilöt työskentelivät sekä varhaiskasvatuksessa että sosiaalityössä. Aineistojen haastatteluista tai kyselyistä kukin oli tehty yhden kunnan tai kaupungin alueella, haastateltavien henkilöiden määrät vaihtelivat kahdesta kahdeksaan. Yksi aineisto oli kvantitatiivinen kyselytutkimus, jossa kyselyihin saatiin yhteensä 129 vastausta.

Alkuperäistutkimusten laadun arviointi ja laadukkaiden tutkimusten valikoituminen katsauksen aineistoksi tuottaa luotettavaa tutkimustulosta. Laadun arviointi voi olla vaikeaa, ristiriitaista tai jopa mahdotontakin. Huomiota kiinnitetään siihen, miten luotettavaa tutkimuksen antama tieto on. Laadun varmistus perustuu yleensä yksittäisiin näkökulmiin tai komponentteihin tutkimuksen asetelmasta, toteutuksesta ja analyysistä,

johon on teoreettista perustetta. (Kontio & Johansson 2007, 101-102,105,107.)

Tutkimuksen yleisinä laatukriteereinä pidetään tutkimuksen lähtökohtien ja menetelmän selkeää ja avointa kuvausta sekä tutkijan oman aiemman tiedon ja kokemuksen merkityksen kuvaamista suhteessa tuotettuun tutkimustietoon. Aineiston laatua voidaan arvioida tarkemmin tutkimuksen taustan ja tarkoituksen, aineiston ja menetelmien, luotettavuuden ja eettisyyden sekä tulosten ja johtopäätösten arvioinnin avulla. (Kontio ym. 2007, 101,105-107.)

4.4 Aineiston analysointi

Teemoittelu on suositeltava aineiston analysointitapa käytännöllisen ongelman ratkaisemisessa. Aineistosta on pyrittävä löytämään ja erottelamaan tutkimusongelman kannalta olennaiset aiheet.

Teemoittelussa kyse on laadullisen aineiston pilkkomisesta ja ryhmittelystä erilaisten aihepiirien mukaan. (Eskola & Suoranta 1998, 175-179; Tuomi & Sarajärvi 2009, 93.)

Teemoja muodostetaan usein aineistolähtöisesti, jolloin tekstistä etsitään yhdistäviä tai erottavia seikkoja. Niitä voidaan muodostaa myös teoreettisesti, jolloin teemoittelu ohjautuu jonkin tietyn viitekehyksen tai teorian mukaisesti. Taulukoinnin tai listauksen avulla voidaan havainnoida aineiston keskeisiä seikkoja ja niille voidaan miettiä yhdistäviä nimittäjiä, teemoja. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006a.)

Aineistot luettiin kahteen kertaan. Ensimmäisellä kerralla tehtiin alleviivaukset yhteistyötä edistäviä tekijöitä ja yhteistyön kehittämisehdotuksia sekä onnistumisia sisältävistä lauseista ja kappaleista. Toisella lukemiskerralla kiinnitettiin vielä erityinen huomio alleviivauksiin ja alleviivatut lauseet tai kappaleet koottiin word-tiedostoon kyseisen tutkielman otsikon alle. Tämän jälkeen nämä tiedostot tulostettiin

ja käytiin läpi koodauksen avulla. Eri aihepiirin lauseet tai kappaleet alleviivattiin eri värein, jolloin saatiin eroteltua selkeitä teemoja.

Mukaan teemoitteluun otettiin eri tavoin ilmaistut yhteistyötä edistävät tekijät; tutkielmissa puhuttiin yhteistyötä edistävästä tekijöistä, kehittämiskohteista, onnistuneen yhteistyön elementeistä ja hyvistä yhteistyökokemuksista. Tutkielmissa käsiteltiin aihetta yhteistyön kokemusten kautta ja näin ollen aineistossa oli paljon materiaalia yhteistyön toimimattomuudesta ja yhteistyötä hankaloittavista tekijöistä. Tässä kirjallisuuskatsauksessa pois rajattiin yhteistyötä estävät, hankaloittavat ja vaikeuttavat tekijät sekä yhteistyön esteet ja kompastuskivet.

Koodaaminen on aineiston pilkkomista helpommin käsiteltäviin osiin. Koodaaminen helpottaa analyysiä, koodien avulla on helppo poimia aineistosta tiettyä aihetta käsittelevät kohdat. Koodaaminen voidaan tehdä monin eri tavoin, käsin tai tietotekniikan avulla. (Saaranen-Kauppinen ym. 2006b.) Tässä työssä aineiston jäsentelyn apuna käytettiin koodausta, mikä tehtiin alleviivaamalla listauksista lauseita eri värejä käyttäen. Koodausyksikkönä voivat olla yksittäiset sanat, lauseet, rivit tai kappaleet, jopa pidemmät tekstin osat (Saaranen-Kauppinen ym. 2006b).

Oma subjektiivisuus tulee huomioida tässä prosessissa: tutkijan oma ymmärrys sekä tutkimuksen tarkoitus vaikuttavat koodaamiseen. Realistinen tapa on sellainen, jossa ennako-oletus ohjaa koodausta, mutta koodiluettelo elää aineiston mukaan. (Eskola ym.1998, 157.) Koodaamisen avulla koottu tieto kirjattiin opinnäytetyön tuloksiin ja tarkistettiin vielä myöhemmin. Tämän avulla varmistettiin mahdollisimman luotettava tulkinta aiheesta.

5 TULOSTEN TARKASTELU

Tässä pääluvussa kuvataan kirjallisuuskatsauksen tuloksia valitun aineiston pohjalta. Moniammatillista yhteistyötä edistäviä tekijöitä kuvaavia teemoja muodostui kaikkiaan seitsemän. Nämä teemat olivat vastuu, tuttuus, luottamus, toisen työn tuntemus, avoimuus, yhteinen tahto ja ymmärrys ja resurssit ja rakenteet.

Eri teemat limittyivät toisiinsa ja mahdollistivat yksittäisinä sekä muiden kanssa yhdessä esiintyvinä ilmiöinä yhteistyön kehittymistä ja edistämistä. Kokonaisuutena aineistosta esille nousivat yhteydenpito sekä erityisen tärkeänä työntekijöiden keskinäiset säännölliset tapaamiset. Nämä tapaamiset mahdollistavat seuraavana esiteltävien teemojen toteutumisen sekä hyvän vuorovaikutuksen, mikä on moniammatillisen yhteistyön kulmakiviä ja tärkeimpiä edistäjiä.

5.1 Vastuu

Oma rooli ja sen mukanaan tuoma vastuu sekä tehtävät kuvattiin ensisijaisen tärkeinä yhteistyön onnistumisessa. Hopparin (2014) aineistossa haastateltiin varhaiskasvatuksen työntekijöitä ja siellä haastateltavat toivat esille työnjaon määrittelyn. Työnjaon määrittely sisälsi vastuista sopimisen ja oman tehtävän sekä asiantuntijuuden kirkastumisen ja vastuut määriteltiin moniammatillisen yhteistyön rajapinnoilla. Varhaiskasvatuksen työntekijöiden oman asiantuntijuuden sisäistäminen auttoi huomaamaan, missä vaiheessa ja keihin yhteistyökumppaneihin tuli olla yhteydessä.

Roolit korostavat jokaisen ammattilaisen erityistä osaamista ja oman näkökulman tuominen yhteiseen asiaan auttoi yhteistyössä ja sen tavoitteissa. Tietoisuus omista rooleista oli myös yhteistyötä edistävää ja roolit selkiytyivät yhteisissä kokoontumisissa. (Saarenpää 2012.) Ropposen (2013) aineistossa toivottiin varhaiskasvatukseen enemmän tietoa ja ohjeistusta varhaiskasvatuksen osuudesta tukitoimen antajana.

Vastuiden, rajojen sekä työnjaon määrittely selkeytti yhteistyötä ja vastuuhenkilön nimeäminen jokaisesta toimialueesta helpottaisi yhteistyön tekemistä ja vastuun jakamista. Vastuuseen liittyi myös jaettuna ja yhteistyötä edistävänä valta; yhdessä jaettu tieto ja päätökset toivat myös turvaa yksittäiselle työntekijälle. Yhteistyö nähtiin tällöin voimaannuttavana ja positiivisena, eikä kukaan tällöin väärinkäyttänyt saamaansa valtaa. (Hoppari 2014.) Yhteistyön toteutuksesta otettiin tällöin molemmin puolin vastuuta (Ropponen 2013).

Kainulaisen (2007) aineistossa kuvattiin yhteistyön kehittämiseksi laaditun lomakkeen helpottavan yhteistyön suunnittelua ja toteutusta. Lomakkeen avulla yhteistyöstä tuli konkreettisempaa ja helpommin ymmärrettävää, kun yhteiset käytännöt ja tavoitteet olivat kirjattuna. Tällöin myös yhteistyön arviointi helpottui ja tuli työntekijälle läheisemmäksi.

5.2 Tuttuus

Toisen työntekijän tunteminen loi hyvän pohjan yhteiselle työlle ja edistää yhteistyöhön ryhtymistä. Yhteistyön aloittamisessa ja yhteydenotoissa toimijoiden tietäminen tai tunteminen oli voinut olla ratkaisevaa. (Saarenpää 2012.) Haastateltavat kokivat, että olisi tärkeää tuntea toisensa jo ennen toimenpiteitä. Haastateltavat ajattelivat toiminnan perustuvan osin henkilösuhteisiin, mikä taas voi helpottaa ilmoituksen tekemistä. (Niska & Takkinen 2012.)

Moniammatillisuuden vahvuuksina korostettiin palavereita, joissa yhteistyökumppaneina olivat sekä lastenneuvolan terveydenhoitajat että sosiaalityöntekijät. (Kaminen & Pakkala 2007). Kaikista aineistoista kävi ilmi, että yhteistyökumppaneiden kasvojen tuntemus vaikutti nimen tietämisen lisäksi luottamuksen syntyyn ja siten edisti yhteydenottojen tekemistä. (Kaminen ym. 2007; Hoppari 2014; Ropponen 2013; Niska ym. 2012; Saarenpää 2012; Kainulainen 2007).

Yhteistyökumppaneiden kasvot tulivat tutuiksi yhteisissä tapaamisissa tai palavereissa (Hoppari 2014; Saarenpää 2012). Haastateltavat ehdottivat, että palaveri tai tapaaminen voitaisiin pitää joko yksittäisten lasten asioissa tai jo yhteisesti, ennen kuin huoli on edes herännyt. Tapaaminen voisi olla esimerkiksi yhteinen teemapäivä päivähoidon ja sosiaalityön toimijoiden kesken. (Niska ym. 2012.) Kamisen ym. (2007) työssä toivottiin yhteistyöntekijöiden esittäytymistilaisuutta aina toimintavuoden alussa. Samalla toivottiin aina uuden sosiaalityöntekijän käyvän esittäytymässä päiväkodissa, jolloin uusi moniammatillisen yhteistyön toimija tulisi tutummaksi.

5.3 Luottamus

Kirjallisuuskatsaukseen valittujen aineistojen perusteella yhteistyön tekijöiden keskinäinen luottamus, arvostus ja kunnioitus liittyivät vahvasti toisiinsa. Luottamuksen ajateltiin kohdistuvan toisen ammattitaitoon ja osaamiseen sekä vastavuoroisuuteen; näin toiset nähtäisiin yhteistyökumppaneina ja tasavertaisina toimijoina (Saarenpää 2012; Hoppari 2014).

Luottamuksen ajateltiin edellyttävän tuttuutta, toisen työn ja toimintakulttuurin tuntemusta ja toisen osaamisen kunnioitusta. Yhteiset tapaamiset, toisiin toimijoihin tutustuminen ja turvallisuus edistivät luottamuksen syntymistä. (Hoppari 2014.) Tärkeänä luottamuksen edistäjänä koettiin myös itseä kohtaan saatu arvostus sekä arvostus muita työntekijöitä kohtaan (Saarenpää 2012).

Kamisen ym. (2007) haastateltavat kuvasivat aineistossa myönteisinä yhteistyökokemuksina sosiaalityöntekijän luottamuksen päiväkodin työntekijän ammattitaitoon ja harkintakykyyn arvioitaessa lapsen kehitystä sekä vanhempien kykyä huolehtia lapsen hyvinvoinnista. Päiväkodin henkilöstön luottamusta sosiaalityöntekijään lisäsi sosiaalityöntekijän riipeä työskentely sekä useiden yhteistyöneuvotteluiden järjestäminen ennen lapsen asiassa tehtäviä päätöksiä. Yhteistyötahojen molemminpuolinen

ilmaistun huolen vakavasti ottaminen koettiin myös tärkeäksi (Niska & Takkinen 2012).

5.4 Työn tuntemus

Tieto ja ymmärrys toisen työnkuvasta luo hyvän pohjan yhteiselle työlle (Saarenpää 2012; Hoppari 2014.) Hopparin (2014) aineistosta ilmeni, että tietämys toisten osaamisesta auttaa ymmärtämään ja huomioimaan eri näkemyksiä. Kainulaisen (2007) aineistossa haastateltavat kuvasivat, että työnkuvan tuntemus lisäsi koko prosessin ymmärrystä ja vähensi erilaisten tulkintojen ja väärinymmärrysten määrää. Eri koulutustaustat nähtiin rikkautena ja ne myös turvasivat osaltaan yhteistyön onnistumista. Päiväkodin henkilöstö koki tarvitsevansa lisätietoa lastensuojelulaista sekä lastensuojelutyön käytännöistä (Kainulainen 2007; Ropponen 2013).

Niskan ym. (2012) aineistossa tuli esille myös toive siitä, että lastensuojelun sosiaalityöntekijät kertoisivat omasta työstään ja työmenetelmistään. Yhteistyötä ehdotettiin kehitettäväksi konkreettisten tapausten avulla, jolloin kumpikin yksikkö saisi tietoa ja ymmärrystä yhteistyöorganisaation toiminnasta ja roolista.

Roolit limittyivät myös työn tuntemuksen teeman kanssa toisiinsa. Toistensa työn tuntemuksella on merkitystä myös silloin, kun päiväkodissa tarvitaan apua ja neuvontaa työntekijöiden kohdatessa lasten ja perheiden ongelmia. Haastateltavat ajattelivat, etteivät lasten ja perheiden ongelmat ole heille päiväkodissa arkipäiväisiä. Tämän vuoksi apua, neuvontaa ja toimintaohjeita tarvitaan. Kyseisessä päiväkodissa kaikki olivat aineiston mukaan käyneet huoli puheeksi –koulutuksen, mutta menetelmän konkreettinen käyttö oli vähäistä. Sosiaalityöntekijöitä kaivattiin yhteiseen keskusteluun toimintaohjeista huolen herätessä. (Niska ym. 2012.) Huoli puheeksi –menetelmä mainittiin myös Hopparin (2014) aineistossa käytössä olevana työkaluna.

5.5 Avoimuus

Perheen mukanaolo lisäsi avoimuutta. Vanhempien osallistuessa palaveriin lainsäädännön mukanaan tuomat vaitiolovelvollisuuden rajoitteet eivät olleet enää ongelma. (Kaminen ym. 2007.)

Vaitiolovelvollisuuden mukanaan tuomaa haastetta ei myöskään ollut, jos sosiaalityöntekijöillä oli vanhemmilta saatu lupa olla yhteydessä päivähoitoon. Tiedonsiirtoluvan pyytäminen vanhemmilta koettiin tärkeänä ja sosiaalityöntekijät pohtivatkin, että he voisivat tehokkaammin pyytää vanhemmilta lupaa olla yhteydessä päiväkotiin lapsen asioissa. (Ropponen 2013.)

Niskan ym. (2012) aineistossa haastateltavat toivat esille, että yhteisten toimintatapojen sopiminen auttaisi sujuvan yhteistyön muodostumisessa. Kainulaisen (2007) aineistossa mainitaan, että yhteinen palaveri ja pelisääntöjen sopiminen tuottaisi yhteistyössä paremman tuloksen ja lisäisi avoimuutta, sillä sitä ei välttämättä ymmärretä samalla tavalla.

Tiedonsaannin vastavuoroisuutta arvostettiin ja yhteinen keskustelu lapsen tilanteesta lisäsi avoimuutta. Lastensuojelun työntekijöiden toivottiin kertovan enemmän päivähoidossa olevien lasten asiakkuuksista. Tietoa toivottiin mieluiten jo siinä vaiheessa, kun päivähoitopaikkaa etsittiin tai sitten toivottiin yhteistä aloituskokousta lapsen lähtiessä päivähoitoon. (Ropponen 2013; Saarenpää 2012.)

5.6 Yhteinen tahto ja ymmärrys

Tärkeäksi moniammatillista yhteistyötä edistäväksi tekijäksi nousi ymmärrys siitä, että kaikki tekevät työtä saman asian vuoksi. Toimijat kokivat tärkeäksi, että jokainen työskentelee tämän ajatuksen ohjaamana. (Saarenpää 2012.) Yhteistyöhön osallistuvien tuli haluta toimia yhteistyössä, tiedostaa tarpeet sekä ymmärtää, että yhteisellä toiminnalla on vaikutusta. Yhteistyön onnistuminen edellytti myös sitoutumista, tahtoa

ylittää professioiden rajoja sekä tehdä yhteistyötä ohjeistuksen ohitse. (Hoppari 2014; Ropponen 2013.)

Yhteistyön käynnistyminen edellytti, että yhteistyön tarve tunnistettiin (Hoppari 2104). Yhteiseen tahtoon ja ymmärrykseen voitiin ajatella kuuluvan myös ymmärrys siitä, että muutos vaatii aikaa ja eivätkä tulokset ole heti nähtävissä. Yhteistyön vaativuus tuli myös huomioida. (Ropponen 2013; Saarenpää 2012.) Lastensuojelun työntekijät toivoivat myös lastensuojelua kohtaan esiintyvien ennakkoluulojen ja lastensuojeluilmoituksen tekemiseen liittyvien pelkojen ja epäröinnin vähenevän, koska lastensuojeluilmoitus on perhekohtaisen yhteistyön edellytys (Ropponen 2013).

5.7 Rakenteet ja resurssit

Riittävät resurssit koettiin tärkeänä yhteistyön edistäjänä. Lastensuojelun työntekijöiden tuli olla helposti tavoitettavissa ja heidän saatavilla olonsa koettiin tärkeäksi. Sosiaalityöntekijöiden pysyvyys vaikutti myös yhteistyöhön, sillä samojen sosiaalityöntekijöiden kanssa työskennelleet pitivät yhteistyötä mutkattomampana kuin ne, jotka kokivat sosiaalityöntekijän vaihtuvan usein. (Ropponen 2013.)

Varhaiskasvatuksen työntekijät kokivat, että yhteistyön tueksi tarvitaan organisaatioon luotuja yhteisiä toiminnan rakenteita sekä toimintakäytäntöjä. Toimivilla rakenteilla koettiin olevan positiivinen merkitys moniammatillisen yhteistyön onnistumiselle. Toimivat rakenteet vähentävät myös henkilöitymisen merkitystä yhteistyössä. Yhteistyön onnistuminen edellyttää myös halua ja mahdollisuuksia ylittää professioiden rajoja ja rakentaa uudenlainen yhteisen työskentelyn prosessi. (Hoppari 2014.)

Uusien työntekijöiden toivottiin tuovan rohkeammin esille omia, uuden koulutuksensa myötä muodostuneita näkemyksiään. Tämän ajateltiin tarjoavan kokeneimmille työntekijöille uusia ajatuksia omaan työhönsä.

Vanhat tavat istuvat usein sitkeästi ja juuri vastavalmistuneiden nuorten huomattiin tuovan usein esille uusia ja tervetulleita toimintatapoja. (Saarenpää 2012). Yhteistyön kehittämiseen kaivattiin myös koulutusta (Saarenpää 2012; Kainulainen 2007).

Kamisen ym. (2007) aineistossa ilmeni moniammatillisen yhteistyön parantumista uusien sosiaalityön palvelualueiden muodostamisen jälkeen. Sosiaalityöntekijöitä oli tällöin helpompi lähestyä erityisesti lastensuojeluasioissa. Yhteistyön aloitteita tehtiin molemmilta tahoilta, sekä varhaiskasvatuksesta että sosiaalityöstä. Myös tiedonvaihdon ja avoimuuden koettiin lisääntyneen.

6 OPINNÄYTETYÖN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

Tutkimuksen luotettavuudella tarkoitetaan sitä, miten hyvin tutkimus kuvaa tutkittavaa ilmiötä. Laadullisissa tutkimuksissa tietoa tuotetaan erilaisten valintojen ja tulkintojen pohjalta. Kaikissa tutkimuksissa luotettavuuden peruskysymykset ovat samat; onko tutkimus sen mukainen kuin tutkimuskysymyksessä ilmaistaan, ovatko tuotetut käsitteet ilmiötä kuvaavia ja aineiston perusteleminen ja onko tieto tuotettu pätevästi ja kohteenmukaisesti. (Ronkainen, Pehkonen, Lindblom-Yläne & Paavilainen ym. 2014, 131.)

Tutkimusetiikka on käytännössä hyvän tieteellisen käytännön noudattamista. Tutkimusetiikka on läsnä koko tutkimusprosessin ajan ja se velvoittaa kaikkia tutkimuksen tekijöitä tutkimuksen paikasta, tutkijan ammatti- tai tieteenalasta, koulutustaustasta tai suoritetuista tutkimusopinnoista riippumatta. Mitä tarkempaa ja huolellisempaa viittaaminen sekä lähdeviitteiden merkitseminen ovat, sitä paremmin tutkimus noudattaa hyvää tieteellistä käytäntöä. (Vilka 2015, 41, 45.)

6.1 Luotettavuus

Tutkimuksen laatua ei määrittele mikään yksittäinen tutkimuksen kohta, vaan tutkimuksen rakenteen ja prosessin kokonaisuus. Tutkimuksen laatu ja pätevyys ovat tutkijan toimintaa ja se edellyttää jatkuvaa oman toiminnan tarkastelua, ajattelua, kyseenalaistamista, kysymistä ja teoretisointia. Aineisto on aina tutkijan käsittelemää, tulkitsemaa ja muokkaamaa ja tutkijan tulee olla huolellinen oman tulkinnan ja käsitysten mahdollisista vaikutuksista. (Ronkainen ym. 2014, 131, 139.)

Kylmä ja Juvakka (2007, 127) ovat muodostaneet useiden eri tutkijoiden näkemysten pohjalta kriteerit laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arviointia varten. Nämä kriteerit ovat uskottavuus, vahvistettavuus, refleksiivisyys ja siirrettävyys.

Uskottavuus tarkoittaa tutkimuksen sekä sen tulosten uskottavuutta sekä sen osoittamista tutkimuksessa. Vahvistettavuus tarkoittaa puolestaan tutkimusprosessin kirjaamista niin, että toinen tutkija voi seurata prosessin kulkua pääpiirteissään. Refleksiivisyydellä tarkoitetaan sitä, että tutkimuksen tekijä on tietoinen omista lähtökohdistaan tutkimuksen toteuttajana. Tekijän on arvioitava oma vaikutuksensa aineistoon ja tutkimusprosessiin ja kuvattava lähtökohdat tutkimusraportissa. Siirrettävyys taas tarkoittaa tutkimuksen tulosten siirrettävyyttä vastaaviin tilanteisiin. (Kylmä ym. 2007, 128-129.)

Tässä kirjallisuuskatsauksessa tutkimuskysymykseen vastattiin monipuolisella aineistolla, jonka valitsemisen ja luokittelun kriteerit on kirjoitettu auki luvuissa aineiston valinta ja aineiston kuvaus. Tiedon tuottamisen koko prosessi pyrittiin kuvaamaan tarkoin ja oikeellisesti. Nämä kaikki lisäävät työn uskottavuutta ja vahvistettavuutta. Vahvistettavuutta lisää myös se, että työn eri vaiheissa tehtiin muistiinpanoja. Muistiinpanoihin voitiin työn edetessä palata ja tarkistaa prosessin toteutusta sekä tekijän ajatuksia prosessin eri vaiheissa.

Tämän kirjallisuuskatsauksen refleksiivisyyttä lisää se, että tekijä on tietoinen omasta käsityksestään tutkittavasta ilmiöstä. Tekijällä on opintojensa ohessa kertynyt kokemusta niin varhaiskasvatuksen kuin sosiaalityönkin alalta. Aiempi työskentely lasten sijaishuollossa avartaa ajatusta myös moniammatillisesta yhteistyöstä niin varhaiskasvatuksen kuin sosiaalityönkin kanssa. Omat käsitykset pyrittiin rajaamaan tarkoin pois katsauksesta. Aineiston valintavaiheessa tekijää kiinnostivat tietyt aineistot, mutta ne eivät täyttäneet sisäänottokriteerejä. Tämän vuoksi ne rajattiin kiinnostavuudestaan huolimatta kirjallisuuskatsauksen ulkopuolelle.

Työn tulosten siirrettävyys Lincoln ja Cuban (1985) mukaan on arvioitavissa siitä, kuinka hyvin tutkimuksen osallistujia ja ympäristöä on kuvattu (Kylmä ym. 2007, 129). Tässä työssä on käytetty aineistona pro gradu- tutkielmia, joiden tarkoitus, menetelmät ja tulokset ovat kuvattuina

erillisessä taulukossa. Tutkimus edistyy, kun siitä saa kommentteja muilta (Ronkainen ym. 2014, 139). Tämän opinnäytetyön luotettavuutta heikentää se, että työssä oli vain yksi tekijä.

6.2 Eettisyys

Hyvän tieteellisen käytännön mukaan tutkija osoittaa tutkimuksellaan tutkimusmenetelmien, tiedonhankinnan ja tutkimustulosten johdonmukaista hallintaa sekä tiedeyhteisön toimintatapojen noudattamista. Tutkijan on myös toimittava rehellisesti ja vilpittömästi toisia tutkijoita kohtaan ja oltava huolellinen ja tarkka niin tutkimustyössä, tulosten tallentamisessa kuin arvioinnissakin. Toisten työtä ja saavutuksia tulee kunnioittaa esittämällä ne oikeassa valossa ja olemalla huolellinen lähdeviittauksissa. (Vilka 2015, 42; Ronkainen ym. 2014, 152.)

Tässä kirjallisuuskatsauksessa on pyritty noudattamaan hyvä tieteellistä käytäntöä ja kaikki prosessin vaiheet avattiin tutkimuseettisten periaatteiden mukaisesti. Muiden työt ja saavutukset merkattiin tähän kirjallisuuskatsaukseen selkein lähdeviittauksin ja tietoa yhdistellessä pyrittiin säilyttämään kirjoittajien alkuperäiset ajatukset käsiteltävistä ilmiöistä.

Huolellinen tutkimussuunnitelma on hyvää tieteellistä käytäntöä. Aikatauluongelmia esiintyy usein opinnäytetöissä, mutta tiukka aikataulu ei oikeuta epätarkkuuteen. (Vilka 2014, 45.) Tämän työn tekeminen lähti liikkeelle selkeästä suunnitelmasta aikatauluineen. Aikataulu oli tiivis, mutta siitä huolimatta työ tehtiin huolellisesti. Tehty tutkimussuunnitelma aikatauluineen ohjasi opinnäytetyön prosessia ja aikataulussa pysyttiin satunnaisista muuttujista huolimatta. Tässä kirjallisuuskatsauksessa tutkittiin aihetta jo olemassa olevan tutkimusaineiston pohjalta, tällöin erillisiä tutkimuslupia ei tarvittu eikä kenenkään henkilöllisyys tullut esille tutkimuksen missään vaiheessa.

7 POHDINTA

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli koota tietoa lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen yhteistyötä edistävästä tekijöistä. Opinnäytetyö tehtiin kuvailevana kirjallisuuskatsauksena. Aihetta tarkasteltiin aiemmin tehtyjen tutkimusten pohjalta, kiinnostuksen kohteena olivat erityisesti lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen työntekijöiden kokemukset ja käsitykset moniammatillisesta yhteistyöstä.

Huomiota kiinnitti alustavassa aineiston haussa aiheen käsittelyn näkökulma. Monissa aineistoissa kuvattiin pääosin moniammatillisen yhteistyön haasteita ja vaikeuksia ja toimivat rakenteet ja käytännöt jäivät vähemmälle huomiolle. Tämä kuvastaa mielestäni yhteistyön tilannetta, haasteita on enemmän kuin toimivia käytäntöjä. Kirjallisuuskatsaukseen valituista aineistoista huomioitiin kehittämissuhteet, jotka tulkituin olevan haastateltavien käsitysten mukaan yhteistyötä edistäviä tekijöitä. Huomioitavaa oli myös näillä hakusanoilla löytyneiden väitöskirjojen vähäisyys. Aiemmin työssä kuvattujen hakujen avulla löytyi ainoastaan yksi vuonna 2015 valmistunut väitös. Opinnäytetöitä ja pro gradu -tutkielmia oli aiheesta tehty huomattavasti enemmän.

Opinnäytetyön tuloksena havaittiin, että lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen moniammatillista yhteistyötä pidettiin aineistojen perusteella erittäin tärkeänä ja sen kehittämistä toivottiin. Yhteistyön toimivuuden vuoksi ollaan valmiita myös näkemään vaivaa. Kirjallisuuskatsauksen tulokseksi saatiin seitsemän eri yhteistyötä edistävää asiakokonaisuutta. Ne ovat vastuu, tuttuus, luottamus, työn tuntemus, avoimuus, yhteinen ymmärrys sekä rakenteet ja resurssit. Kokonaisuudet limittyvät keskenään ja tukevat kaikki toisiaan. Kaikkien näiden teemojen toteutumisen mahdollistaa toimijoiden keskinäinen yhteydenpito, mihin kuuluvat puhelut ja tapaamiset. Tapaamisten todettiin olevan erityisen tärkeitä niin yhteistyön aloittamisen sekä kehittymisen kannalta ja niiden toivottiin olevan säännöllisiä.

Säännöllisten tapaamisten koettiin lisäävän tuttuutta, avoimuutta ja luottamusta. Nimille saatiin tavatessa kasvot, jolloin yhteistyön tekeminen koettiin selkeästi helpommaksi. Tapaamisten avulla saatiin myös arvokasta tietoa toimijoiden työnkuvasta ja toimintatavoista. Tapaamisissa yhteinen ymmärrys lisääntyi niin toimintatavoista ja resursseista kuin yhteisen työn tavoitteistakin. Tapaamisissa sovittiin työnjaosta, vastuista sekä yhteistyön tekijöiden rooleista. Tulokset olivat yhteneväisiä Isoherrasen (2012) moniammatillisen yhteistyön mallin kanssa.

Tuloksena ilmeni myös, että yhteistyön tekijät pitivät asiakaslähtöisyyttä tärkeänä. Vanhempien mukanaolo yhteisissä palavereissa koettiin tärkeänä ja yhteistyötä edistävänä. Vanhemmat ovat tässä yhteistyössä perheensä ja lapsensa asiantuntijoina. Karila ja Nummenmaa (2001, 147) sekä Isoherranen (2012, 130) mainitsevat myös asiakaslähtöisyyden ja läheisten merkityksen moniammatillisen yhteistyön tärkeinä tekijöinä. Moniammatillinen yhteistyö tulisikin toteuttaa perhelähtöisesti. Perheen tiivis mukanaolo yhteistyössä lisää avoimuutta ja perheen mukanaolo palavereissa poistaa vaitiolovelvollisuuden esteen. Jos vanhempi ei ole halukas saapumaan palavereihin, on tärkeää pyytää lupa tiedon jakamiseen lapsen asioita hoitavien ammattilaisten kesken.

Yhteisiä toimintamalleja kaivattiin, mutta jo olemassa olevien käyttö oli valitun aineiston perusteella vähäistä. Tämä on kiinnostavaa, sillä Huoli puheeksi- opas (2007) ja Varhaisen tuen kehittämisvalikko (2005) olisivat olleet käytettävissä jo aineistojeni tutkimusten tekoaikaan. Suojele-tue-toimi –huoneentaulu on ilmestynyt vuonna 2012, jolloin yli puolet aineistoista on jo valmistunut. Lastensuojelun käsikirjassa kuvataan, kuinka työvälineiden käyttöönotossa onkin tärkeää, että koko työyhteisö sitoutuu sitä käyttämään. Menetelmän sopivuutta on hyvä arvioida ja tulee myös muistaa, että vain aktiivinen käyttö juurruttaa menetelmän toimivaksi työvälineeksi. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017e.)

Riittävät resurssit ja lastensuojelun työntekijöiden tavoitettavuus ja saatavilla olo koettiin tärkeänä ja yhteistyötä helpottavana tekijänä.

Työntekijäpula ja alituinen vaihtuvuus ja kiire olisikin saatava hallintaan. Talentia on tarjonnut ratkaisuksi sosiaalityöntekijöiden ja sosiaaliohjaajien palkkojen tarkistusta (Jaakkola 2017, 15). Varhaiskasvatuksen puolella taas ryhmäkokojen kasvaminen kuormittaa työntekijöitä ja aiheuttaa sairaslomia (Mäntymaa 2017). Työelämän vaatimukset vaikuttavat kasvavan ja työntekijäresurssi vähenevän. Tähän pulmaan hyvin toimiva moniammatillinen yhteistyö voisi tuoda helpotusta tarjoten työskentelyyn tukea ja vähentäen epävarmuutta.

Organisaatio on yhteistyön luomisen sekä arvioimisen tilaisuuksien järjestäjä (Isoherranen 2012, 139). Tuloksista ilmenivät työntekijöiden toiveet selkeistä organisaatioiden yhteistoiminnan rakenteista ja yhteisistä toimintakäytännöistä. Yhteistyökumppaneille kaivattiin nimen lisäksi kasvot ja tuttuutta arvostettiin, mutta selkeillä rakenteilla ajateltiin olevan yhteistyön henkilöitymistä estävä vaikutus. Selkeiden toimintamallien ja rakenteiden avulla yhteistyö ei olisi niin haavoittuvaa työntekijöiden vaihtuessa.

Isoherrasen (2012, 148) kategoriassa myös koulutus on tärkeä, sillä moniammatillisen yhteistyön kehitysprosessissa tarvitaan tukea ja ohjausta. Opinnäytetyön tuloksena havaittiin, että kehityksen hitaus ja haasteet ymmärrettiin ja tunnustettiin ja koulutusta kaivattiin. Yhteisten koulutusten avulla saadaan jaettua ymmärrystä myös yhteistyön tekemisen käytännöistä. Samalla tutustutaan toisiin toimijoihin jo ennen varsinaisia yhteisiä asiakkuuksia.

Sekä Karila ja Nummenmaa (2001, 147), Isoherranen (2008, 34) että Rekola (2008, 16) painottavat avointa kommunikaatiota ja dialogisen vuorovaikutuksen tärkeyttä. Opinnäytetyön tuloksissa painottui myös avoimen vuorovaikutuksen merkitys yhteistyön onnistumisessa. Vastavuoroisuus koetaan avoimuutta edistävänä, avoimuus vaatii toteutukseen myös luottamusta ja kunnioitusta toimijoiden kesken. Tärkeää on myös, että yhteistyön tekijöillä on yhteinen ymmärrys avoimuudesta. Perhelähtöisyys edistää avoimuutta niin yhteistyössä

perheen kuin yhteistyökumppaneidenkin kanssa. Vaitiolovelvollisuuden esteiden poistuessa avoimuus lisääntyy.

Vaikka moniammatillista yhteistyötä ei ole määritelty laissa, velvoite lastensuojeluilmoituksen tekoon on. Lastensuojeluilmoituksia tehdään varhaiskasvatuksessa verrattain vähän. Ilmoitusten pelätään hankaloittavan yhteistyötä vanhempien kanssa eikä haluta tehdä turhia ilmoituksia. Tulisikin muistaa, että ilmoitus vasta käynnistää lastensuojelutarpeen arvioinnin eikä ilmoituksen tekijän tarvitse tehdä arviointia itse. Ilmoitus tulee tehdä lastensuojelullisen huolen herätessä ja vanhempien kanssa yhteistyössä. Lastensuojeluilmoitus on avun hakemisen keino, ei rangaistus.

Perhekeskustoiminta keskittyy peruspalvelujen vahvistamiseen eli ehkäiseviin palveluihin ja varhaiseen tukeen. LAPE-hankkeen tavoitteeksi on asetettu myös yhteistyön parantaminen varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun välillä. (Hämeen-Anttila 2017a, 217, 246.) Opinnäytetyön aihe on ajankohtainen, sillä se keskittyy tarkastelemaan yhteistyötä edistäviä tekijöitä ja tukee siten lapsi- ja perhepalveluiden kehittymistä toimivammiksi ja tehokkaammiksi. Opinnäytetyön tuloksia voidaan hyödyntää työelämässä, kun kaivataan keinoja varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhteistyön kehittämiseen.

Jatkotutkimusaiheina kiinnostavia olisivat yhteistyön kehittämiskokeilut ja niiden tuottamien yhteistyökäytäntöjen toimivuuden arviointi. Myös perheen merkityksen sekä osallisuuden tarkempi tutkiminen lastensuojelun sosiaalityön ja varhaiskasvatuksen moniammatillisessa yhteistyössä olisi hyödyllistä ja perhelähtöistä yhteistyötä vahvistavaa.

LÄHTEET

Alila, K., Eskelinen, M., Estola, E., Kahiluoto, T., Kinosh, J., Pekuri, H-M, Polvinen, M., Laaksonen, R. & Lamberg, K. 2014. Varhaiskasvatuksen historia, nykytila ja kehittämisen suuntalinjat. Tausta-aineisto varhaiskasvatusta koskevaa lainsäädäntöä valmistelevan työryhmän tueksi. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Työryhmämuistioita ja selvityksiä 2014:12 [viitattu 3.3.2017]. Saatavissa:

<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75258/tr12.pdf?sequence=1>

Alila, K. & Kronqvist, E-L. 2008. Varhaiskasvatus vuoteen 2020. Varhaiskasvatuksen neuvottelukunnan loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2007:72. Helsinki: Yliopistopaino.

Aluehallintovirasto 2017. Varhaiskasvatus [viitattu 26.3.2017]. Saatavissa: <https://www.avi.fi/web/avi/varhaiskasvatus#.WNdV5o4IFD0>

Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Eriksson, E. & Arnkil, T.E. 2005. Huoli puheeksi. Opas varhaisista dialogeista. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Oppaita 60.

HE 80/2015. Hallituksen esitys eduskunnalle varhaiskasvatustilain sekä lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain muuttamisesta [viitattu 12.4.2017]. Saatavissa:

<http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2015/20150080>

Heinämäki, L. 2005. Varhaista tukea lapselle – työväliseenä kehittämiskeskus. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Oppaita 62.

Hoppari, H. 2014. Moniammatillinen yhteistyö varhaiskasvatuksen kokemana. Helsinki: Helsingin yliopisto, Sosiaalitieteiden laitos. Pro gradu-tutkielma [viitattu 28.3.2017]. Saatavissa:

http://www.aikuissosiaalityo.fi/files/3810/Moniammatillinen_yhteistyö_varhaiskasvatuksen_kokemana.pdf

Hämeen-Anttila, L. 2017a. Lasten ja perheiden sosiaalipalvelut. Teoksessa Kananoja, A., Lähteinen, M. & Marjamäki, P. (toim.) Sosiaalityön käsikirja. Helsinki: Tietosanoma. 216-246.

Hämeen-Anttila, L. 2017b. Sosiaalipalvelut. Sosiaali- ja terveysministeriö. [viitattu 20.3.2017]. Saatavissa: <http://stm.fi/sosiaalipalvelut>

Isoherranen, K. 2005. Moniammatillinen yhteistyö. Helsinki: WSOY oppimateriaalit.

Isoherranen, K. 2008. Yhteistyön uusi haaste – moniammatillinen yhteistyö. Teoksessa Isoherranen, K., Rekola, L. & Nurminen, L. (toim.) Enemmän yhdessä – moniammatillinen yhteistyö. Helsinki: WSOY oppimateriaalit. 26-48.

Isoherranen, K. 2012. Uhka vai mahdollisuus: moniammatillista yhteistyötä kehittämässä. Helsinki: Helsingin yliopisto, Sosiaalitieteiden laitos.

Väitöskirja [viitattu 25.3.2017]. Saatavissa:

https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/37493/isoherranen_vaitoskirja.pdf

Jaakkola, H. 2017. Ratkaisuja ikuisuusongelmaan. Talentia 2/2017, 12-15.

Juurikko, A. & Juurikkala, V. 2017. Lastensuojelu. Sosiaali- ja terveysministeriö [viitattu 20.3.2017]. Saatavissa: <http://stm.fi/lastensuojelu>

Kahiluoto, T. & Alila, K. 2017a. Lapsen oikeus varhaiskasvatukseen. Opetus- ja kulttuuriministeriö [viitattu 26.3.2017]. Saatavissa: <http://minedu.fi/varhaiskasvatusoikeus>

Kahiluoto, T. & Alila, K. 2017b. Varhaiskasvatus. Opetus- ja kulttuuriministeriö [viitattu 26.3.2017]. Saatavissa: <http://minedu.fi/varhaiskasvatuspalvelut>

Kainulainen, A. 2007. Päivähoito lapsen avoimuollollisena tukitoimena: tukitoimen toteuttaminen moniammatillisena yhteistyönä. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, Varhaiskasvatuksen laitos. Pro gradu-tutkielma [viitattu 28.3.2017]. Saatavissa: https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/18216/URN_NBN_fi_jyu-2007273.pdf?sequence=1

Kaminen, M. & Pakkala, T. 2007. Päivähoidon työntekijöiden käsitykset sosiaalityöntekijöiden kanssa tehtävästä yhteistyöstä Vaasassa: Vastavuoroista vaihtokauppaa vai oman edun tavoittelua? Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Pro gradu-tutkielma.

Kangasniemi, M., Pietilä, A-M., Utriainen, K., Jääskeläinen, P., Ahonen, S-M. & Liikanen, E. 2013. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus: eteneminen tutkimuskysymyksestä jäsenettyyn tietoon. *Hoitotiede* 25 (4), 291-301.

Karila, K. 2016. Vaikuttava varhaiskasvatus. Tilannekatsaus toukokuu 2016. Opetushallitus. Raportit ja selvitykset 2016:6 [viitattu 8.4.2017]. Saatavissa http://www.oph.fi/download/176638_vaikuttava_varhaiskasvatus.pdf

Karila, K. & Nummenmaa A. R. 2001. Matkalla moniammatillisuuteen. Kuvauskohteena päiväkotit. Helsinki: WSOY.

Kirjastojen yhteistietokanta. 2016. Melinda. Opastus [viitattu 29.3.2017].

Saatavissa:

http://melinda.kansalliskirjasto.fi/F/72R8DMMQTCT6FI7QJY3SEJNAN6BD4LSMK5MXEGP2YQRY782KPH-22599?func=file&file_name=ohje.htm

Kontio, E. & Johansson, K. 2007. Systemaattinen tarkastelu alkuperäistutkimuksien laatuun. Teoksessa Johansson, K., Axelin, A., Stolt, M. & Ääri, R-L. (toim.) Systemaattinen kirjallisuuskatsaus ja sen tekeminen. Turun yliopisto, hoitotieteen laitoksen julkaisuja. Tutkimuksia ja raportteja, sarja A51. Turku: Digipaino – Turun yliopisto, 101-120.

Kylmä, J. & Juvakka, T. 2007. Laadullinen terveystutkimus. Helsinki: Edita Prima Oy.

Lapin yliopisto. 2017. Tietokantaoppaita: Melinda [viitattu 29.3.2017].

Saatavissa: <http://libguides.ulapland.fi/c.php?g=259386&p=1731654>

Lastensuojelulaki 417/2007. Suomen laki [viitattu 24.3.2015]. Saatavissa:

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Lavikainen, M., Puustinen-Korhonen, A. & Ruuskanen, K. (toim.) 2014.

Lastensuojelun laatusuositus. STM:n julkaisuja 2014:4 [viitattu 25.3.2017].

Saatavissa:

http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/70275/URN_ISBN_978-952-00-3488-7.pdf

Mahkonen, S. 2010. Lastensuojelu ja laki. 3. Uudistettu laitos. Helsinki:

Edita Publishing Oy.

Mäntymaa, J. 2017. Sairauslomat lisääntyneet Lappeenrannan

päiväkodeissa – henkilöstö uupunut. Yle uutiset 7.4.2017 [viitattu

9.4.2017]. Saatavissa: <http://yle.fi/uutiset/3-9551451>

Määttä, P. & Rantala, A. 2010. Tavallisen erityinen lapsi – yhdessä tekemisen toimintamalleja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Niela-Vilén, H. & Kauhanen, L. 2015. Kirjallisuuskatsauksen vaiheet. Teoksessa Stolt, M., Axelin, A. & Suhonen, R. (toim.) Kirjallisuuskatsaus hoitotieteessä. Turun yliopisto, hoitotieteen laitoksen julkaisuja. Turku: Juvenes Print, 23-36.

Niska, H & Takkinen, J. 2012. Päivähoidossa heränneestä huolesta moniammatilliseen yhteistyöhön. Rovaniemi: Lapin yliopisto, Sosiaalityön laitos. Pro gradu-tutkielma.

Opetushallitus. 2017a. Varhaiskasvatus [viitattu 24.2.2017]. Saatavissa: http://www.oph.fi/koulutus_ ja_tutkinnot/varhaiskasvatus

Opetushallitus. 2017b. VASU 2017. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden uudistaminen [viitattu 12.4.2017]. Saatavissa: http://www.oph.fi/saadokset_ ja_ohjeet/opetussuunnitelmien_ ja_tutkintojen_ perusteet/varhaiskasvatus

Oulun yliopiston kirjasto. 2017. Tieteellisiin julkaisuihin pohjautuva arviointi: Google Scholar [viitattu 29.3.2017]. Saatavissa: <http://libguides oulu.fi/julkaisujenarviointi/GS#s-lg-box-2135694>

Rekola, L. 2008. Sosiaali- ja terveystieteiden tuottamiseen vaikuttavia kehityssuuntia. Teoksessa Isoherranen, K., Rekola, L. & Nurminen, R. (toim.) Enemmän yhdessä -moniammatillinen yhteistyö. Helsinki: WSOY oppimateriaalit, 9-25.

Ronkainen, S., Pehkonen, L., Lindblom-Ylänne, S. & Paavilainen, E. 2014. Tutkimuksen voimasanat. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Ropponen, P. 2013. Päivähoidon ja lastensuojelun yhteistyö: lastentarhanopettajien, päivähoidon esimiesten ja sosiaalityöntekijöiden

näkemyksiä yhteistyöstä. Helsinki: Helsingin yliopisto, Opettajankoulutuslaitos. Pro gradu-tutkielma.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006a. KvaliMOTV – menetelmäopetuksen tietovaranto. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Teemoittelu [viitattu 19.3.2017]. Saatavissa: http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_4.html

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006b. KvaliMOTV – menetelmäopetuksen tietovaranto. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Koodaus [viitattu 25.3.2017]. Saatavissa: http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_2_2.html

Saarenpää, T. 2012. ”Se on vähän niin kuin pallo, johon jokaisella on oma kosketuspinta, vaikka se on se sama pallo”. Sosiaalityön, varhaiskasvatuksen ja perheen kokemuksia päiväkodissa tapahtuvasta moniammatillisesta yhteistyöstä. Rovaniemi: Lapin yliopisto, Sosiaalityön laitos. Pro Gradu-tutkielma [viitattu 28.3.2017]. Saatavissa: <https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/61466/Saarenp%C3%A4%C3%A4.Tanja.pdf?sequence=1>

Salminen, A. 2011. Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyypeihin ja hallintotieteen sovelluksiin. Vaasan yliopiston julkaisuja [viitattu 23.2.2017]. Saatavissa: http://www.uva.fi/materiaali/pdf/isbn_9

Savolainen, E. 2017. ARTO-WIKI [viitattu 29.3.2017]. Saatavissa: <https://wiki.helsinki.fi/display/arto/ARTO-wiki>

Savolainen, H-M. & Seppänen, H. 2012. Lastensuojelun ja päivähoidon yhteistyötä kehitettävä. Lehdistötiedote. Lastensuojelun keskusliitto [viitattu 9.4.2017]. Saatavissa: <https://www.lskl.fi/teemat/ehkaiseva-tyo/lastensuojelun-ja-paivahoidon-yhteistyota-kehittettava/>

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2015. Kuntainfo 8/2015. Lastensuojelun kiireellistä sijoitusta koskevat muutokset 1.1.2016 [viitattu 9.4.2017].

Saatavissa:

http://stm.fi/documents/1271139/1427058/Kuntainfo_8_2015.pdf/ce4381e3-f413-4c06-945e-73ede882b565

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2017a. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma (LAPE). [viitattu 3.3.2017] Saatavissa:

<http://stm.fi/hankkeet/lapsi-ja-perhepalvelut78-952-476-349-3.pdf>

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2017b. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma. Ohjelma tähtää sirpaleisesta kehittämisestä kokonaisvaltaiseen uudistukseen ja pysyvään muutokseen. [viitattu 3.3.2017]. Saatavissa: <http://stm.fi/lapsi-ja-perhepalvelut/kuvaus>

Sosiaali- ja terveysministeriö, 2017c. Matalan kynnyksen palvelujen verkostoituminen: perhekeskustoimintamalli [viitattu 3.3.2017]. Saatavissa: <http://stm.fi/documents/1271139/2802197/Perhekeskustoimintamalli.pdf/4fa02d47-e47b-44ec-a325-d6a94d500ee1>

Sulosaari, V. & Kajander-Unkuri, S. 2016. Integroitu kirjallisuuskatsaus. Teoksessa Stolt, M., Axelin, A. & Suhonen, R. (toim.) Kirjallisuuskatsaus hoitotieteessä. Turun yliopisto, hoitotieteen laitoksen julkaisuja. Turku: Juvenes Print, 107-117.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2015a. Ehkäisevä lastensuojelu [viitattu 20.3.2017]. Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/ehkaiseva-lastensuojelu>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2015b. Lastensuojelun avohuolto [viitattu 8.4.2017]. Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/avohuolto>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2016a. Kiireellinen sijoitus [viitattu 9.4.2017]. Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelukasikirja/tyoprosessi/kiireellinen-sijoitus>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2016b. Lastensuojelun tarpeen selvittäminen [viitattu 20.3.2017]. Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelukasikirja/tyoprosessi/lastensuojelutarpeen-selvitys>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2016c. Lastensuojelun asiakassuunnitelma [viitattu 10.4.2017]. Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelukasikirja/tyoprosessi/asiakassuunnitelma>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2017a. Perhekeskus [viitattu 20.3.2017]. Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/perhekeskus>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2017b. Palvelukokonaisuudet [viitattu 20.3.2017]. Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/perhekeskus/palvelukokonaisuudet>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2017c. Sijaishuolto [viitattu 9.4.2017]. Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelukasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2017d. Jälkihuolto [viitattu 9.4.2017]. Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelukasikirja/tyoprosessi/jalkihuolto>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2017e. Työmenetelmät ja välineet [viitattu 9.4.2017]. Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelukasikirja/tyomenetelmat-ja-valineet>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2017f. Huostaanotto [viitattu 9.4.2017].
Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelukasikirja/tyoprosessi/huostaanotto>

Tulensalo, H. 2016. Moniammatilliset asiantuntijaryhmät lastensuojelussa. Selvitys toiminnasta ja kehittämisehdotukset. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Työpaperi 16/2016 [viitattu 25.3.2016]. Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/130505/URN_ISBN_978-952-302-659-9.pdf?sequence=1

Tuomi, J., Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 1.-3. Painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2016. Määräykset ja ohjeet 2016:17. Opetushallitus [viitattu 8.4.2017]. Saatavissa: http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf

Vilkka, H. 2015. Tutki ja kehitä. 4. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Välimäki, A-L. & Rauhala, P-L. 2000. Lasten päivähoidon taipuminen yhteiskunnallisiin murroksiin Suomessa. Yhteiskuntapolitiikka 65 (2000):5 [viitattu 11.4.2017]. Saatavissa: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/101652/005valimaki.pdf?sequence=1>